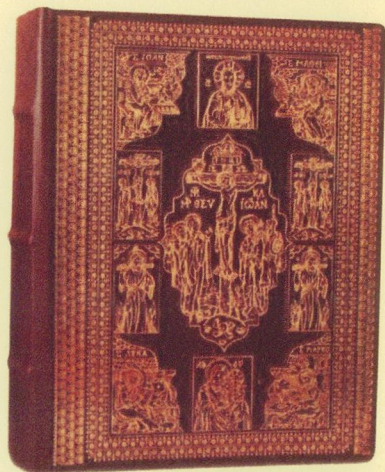


МАРІЯ СКАБ, ГАЛИНА АРТЕМЕНКО

ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКА МОВА

Навчально-методичний посібник
для студентів-теологів



**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

МАРІЯ СКАБ, ГАЛИНА АРТЕМЕНКО

ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКА МОВА

Навчально-методичний посібник

Чернівці – 2022

Скаб Марія Василівна, Артеменко Галина Степанівна

- С 42 Церковнослов'янська мова: навчально-методичний посібник для студентів-теологів. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2022. 120 с.

Навчально-методичний посібник містить загальну характеристику курсу „Церковнослов'янська мова”, програму навчальної дисципліни; форми роботи і види завдань з курсу, теми для самостійної роботи студентів, форми контролю та оцінювання результатів навчання; список рекомендованої літератури та контрольні питання до курсу. У додатках уміщено таблиці «Кирилиця» та «Числове значення букв кирилиці», репринтне відтворення молитовника 1910 року видання, а також тексти молитов та паремій церковнослов'янською мовою для заучування напам'ять.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КУРСУ

Курс „Церковнослов'янська мова” – це обов'язковий курс із циклу загальної підготовки теолога (бакалаврський рівень, спеціальність 041 – Богослів'я, галузь знань – 04 Богослів'я), що дає можливість майбутньому священникові не лише пізнати мову, якою майже тисячу років правили службу в церкві, а й збагатити своє мовлення. На теологічному факультеті звичайно подають лише короткі відомості про старослов'янську мову як мову перших перекладів грецьких богослужбових книг на слов'янську мову, здійснених у другій половині IX ст. Костянтином (Кирилом) та Мефодієм, а основну увагу зосереджують на церковнослов'янській мові української редакції (такий термін прийнято у мовознавстві щодо мови церкви XII – XXI ст., яка витоками має старослов'янську мову, але на території України набула певних особливостей і яку майже тисячу років використовували для духовних потреб українців). Вивчення окремих фонетичних особливостей давньоцерковнослов'янської мови IX – XI століть дає можливість студентам побачити причиново-наслідкові зв'язки в розвитку церковнослов'янської мови, свідомо сприймати орфографічні правила сучасної церковнослов'янської мови.

Курс „Церковнослов'янська мова“ (далі – ЦСМ) спирається на лінгвістичні знання, отримані в середній загальноосвітній школі, і є дотичним до вивчення курсів „Давньогрецька мова“, „Богослужбовий устав“, „Літургіка“, „Церковний спів“, „Богослужбова практика“.

Курс „Церковнослов'янська мова“ передбачає оволодіння уміннями читання, письма, засвоєння студентами нормативної граматики, навичок граматичного аналізу, розуміння і перекладу текстів Святого Письма та літургійних текстів, засвоєння церковнослов'янської лексики, вивчення молитов, тропарів, псалмів, паремій тощо.

Мета курсу – сформувані знання про історію створення старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови (IX–XI ст.), її функціонування та розвиток на території України, засвоїти правила читання та фонетичну, орфографічну,

лексичну, морфологічну й синтаксичну системи нової (сучасної) церковнослов'янської мови української редакції.

Завдання курсу:

- ознайомитися з основними теоретичними питаннями програми курсу;
- навчитися вільно читати сучасні церковнослов'янські тексти з українською вимовою (читати так, щоб не відволікати увагу на техніку читання, а зосереджуватися на змісті читаного);
- навчитися правильно сприймати зміст церковнослов'янських текстів, уміти робити граматично точний їх переклад;
- знати напам'ять основні молитви та піснеспіви церковнослов'янською мовою.

На практичних заняттях з елементами лекційно-теоретичного підходу викладач знайомить студентів з основними теоретичними питаннями, із найважливішою літературою з проблеми, з'ясовує розуміння основних теоретичних положень, звертаючи увагу на дискусійні питання; студенти читають тексти, виконують вправи на переклад із поясненням фонетичних, морфологічних та синтаксичних особливостей тексту, поглиблюють засвоєння теоретичного матеріалу, формують необхідні уміння та навички шляхом читання, виконання аудиторних вправ, завдань, що потребують домашньої підготовки, виконують самостійні та контрольні роботи. При вивченні церковнослов'янської мови на практичних заняттях використовуємо фотокопії текстів різних періодів розвитку церковнослов'янської мови, хоча основну увагу звертаємо на сучасну церковнослов'янську мову (Молитовник, Псалтир, тексти із богослужбових книг тощо).

У результаті вивчення дисципліни „Церковнослов'янська мова“ студент має набути таких **компетентностей**:

- здатність зберігати та примножувати духовні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства;
- здатність дотримуватися норм традиційної моралі;
- здатність вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії індивідуального культурного, морального, фізичного та професійного саморозвитку і самоудосконалення;
- здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями;

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність;
- здатність до вільного використання церковнослов'янської лексики в розв'язанні професійних завдань (зокрема проведення літургії з використанням церковнослов'янської мови);
- здатність добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, упорядковувати, класифікувати й систематизувати її; готовність брати участь у наукових дослідженнях з теологічної проблематики;
- здатність читати та перекладати церковнослов'янські тексти богословського спрямування;
- здатність фонетично правильно відтворювати засвоєні напам'ять християнські молитви, тропарі, псалми, паремії;
- здатність використовувати у фаховій комунікації лексику церковнослов'янського походження;
- здатність працювати з лексикографічними джерелами;
- готовність до встановлення і підтримки соціальних стосунків на високому культурному рівні;
- уміння використовувати знання конфесійних мов.

У результаті вивчення навчальної дисципліни „Церковнослов'янська мова“ **студенти повинні:**

знати:

- умови виникнення старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови;
- основні закономірності розвитку церковнослов'янської мови на терені сучасної України;
- історію формування української редакції церковнослов'янської мови;
- значення церковнослов'янської мови для історії та практики православного богослужіння;
- звукове і числове значення букв кирилиці, надрядкові та розділові знаки;
- основний лексичний склад церковнослов'янської мови;
- основні орфоепічні, орфографічні, фонетичні, морфологічні та синтаксичні особливості церковнослов'янської мови (української редакції);

уміти:

- вільно прочитати та перекласти церковнослов'янський текст;
- робити граматичний аналіз текстів Святого Письма та літургійних текстів;
- користуватися словниками церковнослов'янської мови;
- знати напам'ять основні молитви, тропарі та окремі псалми церковнослов'янською мовою;
- застосовувати набуті знання у професійній діяльності;

володіти навичками:

- вільно і правильно прочитати будь-який церковнослов'янський текст;
- пояснити значення тих чи тих церковнослов'янських слів та виразів;
- правильно використовувати у професійній діяльності, особливо у проповідях, церковнослов'янські вислови.

Для того, щоб отримати **залік у 1 семестрі**, потрібно уміти вільно читати церковнослов'янський текст (розкриваючи титла, коментуючи всі знаки і правильно розшифровуючи позначені буквами числа), знати перші 15 теоретичних питань із вказаного переліку та напам'ять перші 10 молитов із вказаного вище переліку.

Курс завершується **іспитом у 2 семестрі**. Білет для іспиту складається із чотирьох питань. Студент повинен з'ясувати 2 теоретичні питання програми курсу (із вказаних вище), проілюструвавши прикладами; 3 питання – розповісти напам'ять молитву, тропар, псалом чи паремії церковнослов'янською мовою із вказаного вище переліку; 4 питання – прочитати уривок тексту із Діянь святих апостолів, перекласти, прокоментувати окремі фонетичні та граматичні особливості тексту.

Керівними **принципами** при викладанні курсу „Церковнослов'янська мова“ є академічна добросесність, креативність, толерантність, дискусійність, плюралізм думок. Не толеруємо будь-які форми порушення академічної добросесності, академічну неспішність, списування, плагіат.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
1 семестр (2 пари в тиждень)

№ з/п	Теми практичних занять	К-ть год.	Теми самостійної роботи студентів, форми роботи і види завдань
1	<p>Курс „Церковнослов’янська мова“ та значення його вивчення. Терміни <i>старослов’янська мова</i> та <i>церковнослов’янська мова</i>, їх використання у мовознавстві та богослів’ї. Інші терміни на позначення мови церкви різних віків. Теологічне та культурно-історичне значення вивчення церковнослов’янської мови. Загальна характеристика основної літератури з курсу.</p>	2	1. Вивчити теоретичний матеріал.
2	<p>Історія виникнення та розвитку старослов’янської (давньоцерковнослов’янської) мови. Історія виникнення і розвитку старослов’янської (давньоцерковнослов’янської) мови. Діяльність Костянтина (Кирила) і Мефодія.</p>	4	1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Знайти в Інтернеті додаткову інформацію про Костянтина (Кирила) та Мефодія. 3. Поміркувати над питанням „Чому Церква назвала Кирила і Мефодія рівноапостольними?“ (3 бали). 4. Самостійно опрацювати питання „Костянтин і Мефодій та Україна“ (1 бал).

3-4	<p>Старослов'янські (давньоцерковнослов'янські) азбуки.</p> <p>Старослов'янські (давньоцерковнослов'янські) азбуки кирилиця і глаголиця, їх походження та поширення в країнах слов'янського світу.</p> <p>Коротко про особливості давнього правопису та оформлення книг.</p> <p>Знайомство з старослов'янським текстом (притчею про блудного сина із Остромирового Євангелія 1056–1057 рр.)</p> <p>Система літочислення у старослов'янській (давньоцерковнослов'янській) мові („від створення світу“ та „від Різдва Христового“).</p> <p>Пам'ятки старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови (загальна характеристика, глаголичні пам'ятки, кириличні пам'ятки та пам'ятки, написані латинкою).</p>	8	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Перемалювати таблицю „Азбуки“ із форзацу підручника О. Леути „Старослов'янська мова“, обов'язково замалювати глаголичні букви (1 бал). 3. Уміти переводити будь-яку дату із літочислення від Різдва Христового у літочислення від створення світу і навпаки (1 бал). 4. Законспектувати інформацію про пам'ятки старослов'янської мови, дуже детально про пам'ятки руської (української) редакції, зокрема про Остромирове Євангеліє 1056–1057 рр. (1 бал). 5. Ознайомитися в Інтернеті з оформленням давніх книг, насамперед з Остромировим Євангелієм. 6. Самостійно

			опрацювати питання „Уявлення про азбуку як явище сакральне. Азбучні молитви“ (1 бал).
5-6	<p>Історія формування церковнослов'янської мови української редакції.</p> <p>Церковнослов'янські мови як продовження старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови. Основні ізводи (редакції) церковнослов'янської мови.</p> <p>Історія розвитку та функціонування церковнослов'янської мови на території сучасної України.</p> <p>Пам'ятки церковнослов'янської мови української редакції: загальна характеристика; перекладна релігійна література (євангелія, псалтирі, апостоли, мінеї, требники, релігійноповчальні збірники, патерики та апокрифи) та оригінальна релігійна література (слова, життя святих, патерики); література нерелігійного характеру (літописи, юридична література, лінгвістичні праці, художня література).</p>	6	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Розповісти про історію розвитку церковнослов'янської мови на території України (4 бали). 3. Законспектувати самостійно питання про основні пам'ятки церковнослов'янської мови (детально про 5 найцікавіших пам'яток) (1 бал).
7-8	<p>Графіка та орфографія сучасної церковнослов'ян-</p>	10	1. Вивчити теоретичний матеріал.

<p>9-10</p> <p>11-12</p> <p>13-14</p>	<p>ської мови.</p> <p>Коротко з історії церковно-слов'янського правопису.</p> <p>Кирилична азбука. Звукове значення букв кирилиці в ЦСМ української редакції.</p> <p>Числове значення букв кирилиці в сучасній ЦСМ. Способи запису чисел від 1 до 10, від 11 до 19, від 21 і далі. Позначення цілих десятків, сотень, тисяч.</p> <p>Надрядкові знаки в сучасній ЦСМ: паерик; титла, їх різновиди, значення та використання; наголоси та придиhi, їх значення та використання.</p> <p>Розділові знаки в сучасній ЦСМ, їх схожість та відмінність від розділових знаків української мови.</p> <p>Уживання великої літери в церковнослов'янських текстах, схожість та відмінність в українській мові та ЦСМ.</p> <p>Основні правила читання церковнослов'янських текстів з українською вимовою.</p> <p>Правила вживання окремих літер у сучасній ЦСМ: букви „глаголь”, „зіло”, „єр”, „єрь”; „кси”, „пси”, „фіта”, правила читання букви „їжиця”; форми написання букви „ук”, „он” та „омега”; букви „я” та „юс малий”, форми написання „єсть”).</p>	<p>2. Розповісти напам'ять кириличний алфавіт сучасної ЦСМ (3 бали).</p> <p>3. Уміти записати кириличні букви в алфавітному порядку, назвати їх (3 бали).</p> <p>4. Розповісти про надрядкові знаки в сучасній ЦСМ, правила їх уживання, уміти навести приклади (5 балів).</p> <p>5. Розповісти про розділові знаки в сучасній ЦСМ, назвати спільні і відмінні риси їх уживання (2 бали).</p> <p>6. Розповісти правила вживання великої літери в сучасній ЦСМ, назвати спільні і відмінні риси її уживання (1 бал).</p> <p>7. Вивчити напам'ять числове значення букв кирилиці (5 балів).</p> <p>8. Знати основні правила української вимови церковно-слов'янських текстів (6 балів).</p> <p>9. Розповісти про основні правила вживання літер ЦСМ (4 бали).</p> <p>10. Вивчити</p>
---------------------------------------	---	--

	<p>Читання Молитовника церковнослов'янською мовою та вивчення найпоширенішої лексики з нього.</p>		<p>напам'ять початкові молитви церковнослов'янською мовою (включно по „Отче наш“) (3 бали).</p>
15-16	<p>Фонетичні особливості церковнослов'янської мови української редакції. Система голосних і система приголосних звуків церковнослов'янської мови української редакції. Чергування голосних та приголосних звуків церковнослов'янської мови української редакції. Особливості наголошування слів в українському варіанті церковнослов'янської мови. Основні фонетичні особливості старослов'янської (церковнослов'янської) мови порівняно з іншими слов'янськими мовами. Читання Молитовника церковнослов'янською мовою та вивчення найпоширенішої лексики з нього.</p>	4	<p>1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Виконати вправи на основні фонетичні явища церковнослов'янської мови, зокрема на неповноголосся, а також звернути увагу на чергування звуків, відсутні в українській мові. 3. Вивчити напам'ять „Вірую“ церковнослов'янською мовою (5 балів).</p>
17-18	<p>Коротко про лексикологію церковнослов'янської мови. Основні особливості лексичного складу старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови (багатство і різноманітність; гапакси).</p>	2	<p>1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Вивчити напам'ять „Достойно есть“ церковнослов'янською мовою (2 бали).</p>

	<p>Лексика старослов'янської (давньоцерковнослов'янської) мови з погляду джерел формування.</p> <p>Метафоричне та символічне вживання лексики в церковнослов'янській мові.</p> <p>Роль церковнослов'янської лексики в різних стилях української мови.</p> <p>Читання Псалтиря церковнослов'янською мовою та вивчення найпоширенішої лексики з нього.</p>		
19-20	<p>Коротко про лексикографію церковнослов'янської мови.</p> <p>Церковнослов'янські словники в Україні XVI–XVII ст. як перші спроби лексикографування церковнослов'янської лексики загалом.</p> <p>Словники церковнослов'янської мови, видані у XX–XXI ст.</p> <p>Читання Псалтиря церковнослов'янською мовою та вивчення найпоширенішої лексики з нього.</p>	2	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Навчитися користуватися словниками старослов'янської та церковнослов'янської мови. 3. Вивчити напам'ять „Взбранной воеводи“ церковнослов'янською мовою (3 бали). 4. Вивчити напам'ять „Під твою милість“ церковнослов'янською мовою (2 бали).
21-28	<p>Читання та коментування церковнослов'янських текстів.</p> <p>Читання Молитовника, Псалтиря та інших богослужбових текстів церковнослов'янською мовою</p>	22	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчити напам'ять „Да воскресне Бог“ церковнослов'янською мовою (5 балів).

	з фонетичним та орфографічним коментарем. Засвоєння основної лексики церковнослов'янської мови.		
29-30	Залікова робота.		1. Контрольне читання (20 балів). 2. Розповісти напам'ять 1 псалом церковнослов'янською мовою (10 балів). 3. Розповісти напам'ять 50 псалом церковнослов'янською мовою (10 балів).
	Усього годин	60	

2 семестр (2 пари в тиждень)

№ з/п	Теми практичних занять	К-ть год.	Теми самостійної роботи студентів, форми роботи і види завдань
1	Морфологія церковнослов'янської мови. Загальні зауваги. Загальна характеристика морфологічної системи церковнослов'янської мови. Графічне протиставлення відмінків та форм, які однаково звучать в однині та в множині чи двоїні (іменники, прикметники, займенники, числівники, дієприкметники).	2	Підготуватися до зрізу залишкових знань за перший семестр: 1. Історія ЦСМ на теренах України (3 бали). 2. Основні правила української вимови церковнослов'янського тексту (3 бали). 3. Церковнослов'янська азбука (письмово) (3 бали). 4. Надрядкові знаки в

			сучасній ЦСМ (3 бали). 5. Розділові знаки в сучасній ЦСМ (3 бали). 6. Числове значення букв кирилиці (3 бали).
2-4	<p>Іменник. Рід, число та відмінок іменників. Іменники 1 відміни, характеристика їх відмінювання. Особливості відмінювання іменників 1 відміни з основою на г, к, х. Іменники 2 відміни, особливості їх відмінювання. Особливості відмінювання іменників 2 відміни з основою на г, к, х. Іменники 3 відміни, їх відмінювання. Іменники 4 відміни (іменники середнього роду з -ен-, іменники середнього роду з -ит- (-ит-), іменники середнього роду з -ев-, іменники жіночого роду з -ер-, іменники жіночого роду з -ов-, іменники чоловічого роду на -нь), особливості їх відмінювання.</p>	6	<p>1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Назвати основні відмінності у відмінюванні іменника в церковнослов'янській та українській мовах (3 бали).</p>
5-6	<p>Займенник. Особові займенники і зворотний займенник, особливості їх відмінювання. Неособові займенники, класифікація за значенням і особливості їх відміню-</p>	4	<p>1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Провідміняти особові займенники церковнослов'янської мови (обов'язково вказувати і короткі, і повні форми) (3 бали).</p>

	вання. Відмінювання слова йже. Відмінювання ктò, чтò.		
7-8	<p>Прикметник. Розряди прикметників за значенням, їх творення. Іменні (короткі) прикметники, особливості їх відмінювання. Форма кличного відмінка коротких прикметників. Різниця у відмінюванні іменників та коротких прикметників. Творення і відмінювання займенникових (повних) прикметників. Творення та вживання вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників церковно-слов'янської мови. Суплетивні форми ступенів порівняння.</p>	4	<p>1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Розповісти про творення і відмінювання коротких та повних форм прикметників, навести приклади (3 бали).</p>
9-0	<p>Числівник Кількісні числівники прості, складні і складені. Відмінювання простих числівників. Складні та складені кількісні числівники, їх відмінювання. Порядкові числівники, їх творення і відмінювання. Збірні, кратні та дробові числівники, їх відмінювання.</p>	4	<p>1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Вивчити напам'ять кількісні та порядкові числівники церковно-слов'янської мови (3 бали).</p>
11-6	<p>Дієслово. Основні граматичні категорії дієслова (спосіб,</p>	10	<p>1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Знати напам'ять</p>

<p>час, число, особа, стан, вид). Система часових форм. Тематичні й атематичні дієслова.</p> <p>Теперішній час дієслів. Тематичне та атематичне дієвідмінювання в теперішньому часі.</p> <p>Дієслово б^ыти в теперішньому часі.</p> <p>Майбутній час дієслів. Проста та складені форми майбутнього часу. Дієслово б^ыти у простому майбутньому часі.</p> <p>Аорист, його значення і дієвідмінювання. Дієслово б^ыти в аористі.</p> <p>Імперфект, його значення, творення і дієвідмінювання. Дієслово б^ыти в імперфекті.</p> <p>Перфект, його значення, творення і дієвідмінювання.</p> <p>Плюсквамперфект, його значення, творення і дієвідмінювання.</p> <p>Дієвідмінювання неправильних дієслів.</p> <p>Умовний спосіб дієслів, його значення, творення і дієвідмінювання.</p> <p>Наказовий і бажальний способи дієслів, їх значення, творення і дієвідмінювання.</p> <p>Активні дієприкметники теперішнього і минулого часів, їх творення і відмінювання. Пасивні</p>	<p>дієвідмінювання дієслова б^ыти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - у теперішньому часі (3 бали); - у простому майбутньому часі (3 бали); - в аористі (3 бали); - в імперфекті (3 бали). <p>3. Вивчити напам'ять молитву „Богородице Діво“ церковнослов'янською мовою (2 бали).</p> <p>4. Вивчити напам'ять „Іже херувими“ церковнослов'янською мовою (2 бали).</p> <p>5. Вивчити напам'ять молитву „Благообразний Іосифе“ церковнослов'янською мовою (3 бали).</p> <p>6. Вивчити напам'ять молитву „Світися, світися, новий Єрусалиме“ церковнослов'янською мовою (1 бал).</p>
---	--

	дієприкметники теперішнього і минулого часів, їх творення і відмінювання. Повні і короткі форми дієприкметників, особливості перекладу коротких форм.		
17-8	<p>Прислівник, службові частини мови та вигук.</p> <p>Прислівники церковнослов'янської мови, їх розряди за значенням та творення від різних відмінкових форм іменних частин мови та від займенникових основ. Правопис прислівників. Частка, сполучник, прийменник та вигук у церковнослов'янській мові. Особливості значення та використання деяких сполучників та прийменників.</p>	4	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Вивчити напам'ять тропар Воскресіння Христового церковнослов'янською мовою (1 бал). 3. Вивчити напам'ять тропар Різдва Христового церковнослов'янською мовою (3 бали). 4. Вивчити напам'ять тропар Хрещення Господнього церковнослов'янською мовою (3 бали).
19-20	<p>Синтаксис церковнослов'янської мови.</p> <p>Загальна характеристика синтаксису церковнослов'янської мови. Види підрядного зв'язку.</p> <p>Просте речення. Головні члени речення – підмет та присудок, їх види (простий дієслівний присудок, складений дієслівний присудок, складений іменний присудок) та</p>	4	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Вивчити напам'ять тропар Преображення Господнього церковнослов'янською мовою (3 бали).

	<p>способи їх вираження. Займенник у ролі підмета. Особливості узгодження присудка з підметом. Другорядні члени речення (означення, додаток, обставина), їх види та способи вираження. Складні речення, їх типи. Загальна характеристика сполучникових та безсполучникових складних речень. Складносурядні речення. Види сурядного зв'язку. Складнопідрядні речення. Види підрядних речень.</p>		
21-30	<p>Основні труднощі перекладу церковнослов'янського тексту на українську мову. Основні причини труднощів перекладу церковнослов'янського тексту на українську мову. Особливості вживання окремих відмінків (орудного, давального та знахідного) у реченні. Особливості утворення і перекладу конструкцій із подвійними відмінками: „називний предикативний“ відмінок; „подвійний знахідний“ відмінок. Уживання інфінітивів і конструкцій із ними в церковнослов'янській мові: зворот „знахідний з</p>	22	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчити теоретичний матеріал. 2. Вивчити напам'ять 90 псалом церковнослов'янською мовою (5 балів). 3. Вивчити напам'ять „Спаси, Господи, люди твоя“ церковнослов'янською мовою (2 бали). 4. Вивчити напам'ять 10 приповісток Соломонових (на вибір) церковнослов'янською мовою (3 бали).

	<p>інфінітивом“, структура, особливості перекладу; зворот „давальний з інфінітивом“, особливості його перекладу.</p> <p>Давальний самостійний відокремлений зворот: структура, особливості перекладу й уживання.</p> <p>Уживання займенника <i>їже</i>, особливості перекладу на українську мову.</p> <p>Слово <i>їкѡ</i> в церковно-слов'янських текстах, переклад конструкцій із ним.</p> <p>Синтаксична конструкція „<i>да</i> + теперішній (майбутній) час дієслова“ у функції підрядного речення мети.</p> <p>Вираження заперечення в церковнослов'янській мові. Заперечні частки <i>не</i> та <i>ни</i>, їх уживання. Особливості утворення і перекладу церковнослов'янського заперечення на українську мову.</p> <p>Плеонастичні вирази: особливості їх утворення, значення та переклад.</p> <p>Переклад основних молитов та піснеспівів із церковнослов'янської мови на українську.</p>		
	Усього годин	60	

ФОРМИ КОНТРОЛЮ

ТА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання знань студентів відбувається за кредитно-модульною системою.

Кожен студент опановує навчальний курс з церковнослов'янської мови упродовж 1–2 семестрів, склавши відповідно залік (1 семестр) та іспит (2 семестр), і одержує підсумкові оцінки відповідно до Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS). Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою (упродовж семестру студент максимально може отримати 60 балів, на заліку/іспиті – 40 балів, усього – 100 балів). Пропущене заняття чи незадовільну оцінку можна відпрацювати упродовж двох тижнів (в іншому випадку студент втрачає можливість набрати необхідну кількість балів).

Розподіл балів, які отримують студенти

1 семестр

ЗМ № 1	ЗМ №2	ЗМ № 3	Залік	Сума
7 тиждень	12 тиждень	15 тиждень		
20	20	20	40	100

2 семестр

ЗМ № 1	ЗМ №2	Іспит	Сума
7 тиждень	15 тиждень		
30	30	40	100

Форми контролю: відвідування практичних занять та робота на них, виконання практичних завдань, ІНДЗ (у рамках самостійної роботи студента), вивчення напам'ять молитов, тропарів, псалмів, паремій, церковнослов'янської лексики, переклад текстів з церковнослов'янської мови на українську, залік, іспит.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку

90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
35 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінки „**A**” („**відмінно**”) заслуговує студент, який виявив всебічні, систематичні і глибокі знання, за повне (90–100 балів) володіння програмовим матеріалом курсу, уміння вільно читати церковнослов'янський текст з українською вимовою, безпомилково визначати фонетичні та граматичні явища церковнослов'янської мови, пояснювати процеси, що в ній відбуваються.

Оцінку „**B**” („**добре**”) отримує студент, який засвоїв навчально-програмовий матеріал у достатньому обсязі (80–89 балів), успішно виконав передбачені програмою завдання, засвідчив систематичний характер знань із дисципліни, але при конкретному аналізі допускає незначні неточності.

Оцінку „**C**” („**добре**”) ставимо за порівняно повне і загалом правильне висвітлення студентом основних питань курсу (70–79 балів), знання та вміння викласти тему, однак у відповідях студент допускає окремі похибки і неточності, які не впливають на загальну стрункість знань і свідчать про розуміння студентом теоретичного і практичного матеріалу.

Оцінки „**D**” („**задовільно**”) заслуговує студент, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі 60–69 балів, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією, здатний виконувати завдання, передбачені

програмою, однак допускає у відповідях поодинокі грубі помилки.

Оцінку „E” („задовільно”) ставимо за відповіді, які хоч і свідчать про деяке знання студентом програмового матеріалу (50–59 балів), однак це знання є неповним, поверховим, студент не зовсім точно трактує поняття і терміни, допускає неточності в практичному аналізі тексту; загалом студент володіє мінімальними знаннями, які дозволяють у майбутньому виконувати свої фахові функції.

Оцінку „FX” („незадовільно”) ставимо студентові, у знаннях якого є прогалини (35–49 балів), який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не зовсім розуміє значення конкретних теоретичних і практичних питань, який, однак, прагне покращити свої знання.

Оцінку „F” („незадовільно”) отримує студент, який набрав менше 35 балів, за неправильні або надто приблизні відповіді на поставлені запитання; обсяги теоретичних знань і практичних навичок такого студента недостатні для виконання фахових обов’язків, тобто він не спроможний продовжити навчання чи приступити до професійної діяльності після закінчення вищого навчального закладу без додаткових занять з цієї дисципліни.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни на іспиті

Усну відповідь студента/студентки на екзамені оцінюють за такою шкалою:

31–40 балів – високий (творчий) рівень навчальних досягнень студента/студентки характеризується засвоєнням не лише суттєвих ознак понять, а й розумінням їхніх зв’язків з іншими; знання узагальнені, системні, студент/студентка здатний/а використовувати їх у нестандартних ситуаціях; у розумінні та викладі навчального матеріалу студент/студентка виявляє науковий підхід і творчі здібності, всебічне, систематичне й глибоке знання матеріалу; відповіді на питання білета вичерпні, вирізняються точністю використаних термінів, матеріал викладено послідовно й логічно; студент/студентка вичерпно відповідає на додаткові запитання викладача/ки

(викладач/ка має право поставити до трьох питань за змістом навчальної програми дисципліни, а не лише за темою питань, сформульованих у білеті).

20–30 балів – достатній (конструктивно-варіативний) рівень навчальних досягнень характеризується знанням суттєвих ознак понять і категорій, студент/студентка вільно оперує ними, тобто відтворює стандартний перелік відомостей про питання білета, однак їхнє розуміння не пов'язане з реальними історичними подіями і життєвими ситуаціями; знання не узагальнені, студент/студентка не вміє переносити їх і використовувати в інших ситуаціях, при цьому виявляє досить повні знання матеріалу, не припускається у відповідях суттєвих неточностей, засвоїв/ла основну літературу, рекомендовану навчальною програмою, дає повні відповіді на додаткові запитання викладача/ки.

10–19 балів – середній (репродуктивний) рівень навчальних досягнень: студент/студентка знає основні ознаки поняття, здатний/а відтворити основні відомості про питання білета, виявляє знання та вміння, достатні для подальшого навчання і роботи за спеціальністю; увага студента/студентки прикута до записів, зроблених під час підготовки до відповіді; студент/студентка припускається помилок, відповіді неповно розкривають проблеми та шляхи їхнього розв'язання; відповідає на додаткові поставлені запитання з помилками, однак спроможний/а за допомогою екзаменатора/ки виправити їх.

1–9 балів – низький (рецептивно-продуктивний) рівень навчальних досягнень характеризується дифузно-розсіяними уявленнями про поняття, на основі яких студент/студентка відрізняє їх від інших; студент/студентка відповідає, читаючи зроблені під час підготовки до усної відповіді записи, без допомоги яких у матеріалі орієнтується слабо, допускає принципові помилки; відповідає на додаткові поставлені запитання тільки за допомогою підказок екзаменатора/ки, відповіді не розкривають сутність проблем, сформульованих у питаннях.

Загальна оцінка знань і вмінь студента/студентки виставляється згідно з сумою балів за змістові модулі (бали,

набрані під час семестру) та підсумковий модуль (бали, набрані на заліку чи іспитові) і не може перевищувати 100 балів.

Залежно від типу пізнавальної діяльності застосовуємо методи: інформаційно-рецептивний (розвиток уваги), репродуктивний (закріплення знань, формування умінь та навичок, розвиток пам'яті, мовлення), проблемний (розвиваємо логічне мислення, формуємо інтерес до навчальної роботи), евристичний (формуємо вміння самостійно здобувати знання, сприяємо розвиткові логічного мислення, виховуємо інтерес до науково-пошукової діяльності), дослідний (розвиток здібності до творчої діяльності).

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Особливо важливою для професійної підготовки студента є самостійна робота з курсу, яка є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять і є невід'ємним складником процесу вивчення церковнослов'янської мови. Самостійну роботу забезпечує система навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення дисципліни: підручники, навчальні та методичні посібники, конспекти лекцій, словники, довідники тощо.

Самостійна робота студента з дисципліни „Церковнослов'янська мова” складається з таких видів роботи:

- 1) підготовка до аудиторних занять – практичних робіт;
- 2) самостійне опрацювання матеріалу з церковнослов'янської мови згідно з навчально-тематичним планом; підготування конспекту;
- 3) виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань;
- 4) виконання різноманітних вправ, розрахованих на практичне застосування і закріплення знань за вивченими темами (відмінювання іменників, прикметників, займенників, дієслів тощо);
- 5) переклад речень і текстів богословського спрямування з церковнослов'янської на українську;
- 6) вивчення напам'ять молитов, тропарів, псалмів, паремій церковнослов'янською мовою;
- 7) підготовка до письмових самостійних і контрольних робіт.

Самостійна робота з літературою включає в себе такі прийоми як складання плану, тез, конспектів, роботу зі словником, релігійними текстами, довідковою та навчальною літературою, Інтернет-мережею.

Із **методів контролю і самоконтролю** за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності використовуємо такі:

методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, усний іспит;

методи письмового контролю: аудиторні письмові вправи, аудиторні самостійні роботи, контрольні письмові роботи;

методи самоконтролю: самостійний пошук помилок, уміння самостійно оцінювати свої знання, визначати пріоритетні напрями власного навчального процесу і т. ін.

Індивідуальні завдання

Упродовж семестру студенти виконують одне індивідуальне завдання, яке є обов'язковим, але дає можливість набрати додаткові бали. Індивідуальне навчальне завдання студент виконує за рахунок годин самостійної роботи. Індивідуальне навчально-дослідне завдання полягає в написанні реферату чи створенні презентації (в електронному вигляді) на тему:

1. Назва першої літературної мови слов'ян та назви церковної мови пізніших періодів.

2. Редакції та ізводи старослов'янської та церковнослов'янської мов.

3. Сміслове значення абетки, укладеної Костянтином.

4. Основні періодизації розвитку та функціонування церковнослов'янської мови на терені сучасної України.

5. Фонетичні особливості церковнослов'янської мови української редакції.

6. Фонетичні особливості церковнослов'янізмів в українській мові.

7. Словотвірні особливості церковнослов'янізмів в українській мові.

8. Морфологічні особливості церковнослов'янізмів в українській мові.

9. Використання церковнослов'янської лексики у мовленні сучасного українського священника.

10. Місце церковнослов'янської лексики в літургії українською мовою.

Оцінювання рефератів:

3 бали – за відмінне володіння матеріалом,

2 бали – за добре володіння матеріалом,

1 бал – за задовільне володіння матеріалом.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Основна література:

Скаб М. Церковнослов'янська мова української редакції: Історія виникнення та функціонування, графіка, орфографія, фонетика, лексика. Чернівці: Видавничий дім „РОДОВІД“, 2014. 340 с.

Скаб М. В. Церковнослов'янська мова української редакції: морфологія, синтаксис, історія перекладів та виправлень. Чернівці: Видавничий дім „РОДОВІД“, 2018. 284 с.

Скаб М. В. Церковнослов'янська мова української редакції. Чернівці: Технодрук, 2020. 644 с.

* * *

Біленька-Свистович Л. В., Рибак Н. Р. Церковнослов'янська мова: підручник зі словником. Київ: Криниця, 2000. 334 с.

Мельник Я., Лазарович О. Церковнослов'янська мова: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Гостинець, 2004. 242 с.; 2-е вид., переробл. і виправл. Івано-Франківськ: Видавець Третяк І. Я., 2008. 244 с.; 3-є вид., переробл. і доповн. Івано-Франківськ: Видавець Третяк І. Я., 2012. 252 с.

Леута О. І. Старослов'янська мова. Київ: Вища школа, 2001. 255 с.

Майборода А. В. Старослов'янська мова. Київ: Вища школа, 1975. 294 с.

Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1964. 470 с.

Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. Київ: Вища школа, 1983. 263 с.

Царалунга І. Б. Старослов'янська мова: навчальний посібник. Львів: Новий Світ – 2000, 2007. 186 с.

Словники, бібліографічні покажчики

Белей Л., Белей О. Словник старослов'янсько-український. Львів: Свічадо, 2001. 332 с.

Полный церковно-славянскій словарь (со внесениемъ въ него важнѣйшихъ древне-русскихъ словъ и выражений) / составиль Священникъ магистръ Григорій Дьяченко. Москва: Изд. отд. Моск. Патриархата, 1993. 1120 с. (Репринтне відтворення видання 1900 р.).

Мова і релігія: бібліографічний покажчик: навчально-методичний посібник для студентів філологічного та теологічного факультетів / укладач Марія Скаб. Чернівці: Видавничий Дім „Родовід“, 2016. 344 с.

Додаткова література

Белей Л. Не минаючи ані титли... Лінгвобіографія старослов'янської мови. Київ: Темпора, 2015. 256 с.

Кархут С. Граматика української церковнослов'янської мови. Львів, 1927. 284 с.

Ковалів П. К. До історії і проблеми церковної мови. *Православний вісник*. 2003. Січень – лютий. С. 47–50.

Куземська Г. Якою мовою молилася давня Україна: Правила української транслітерації церковнослов'янських текстів. Вид. 2-ге, доопрацьоване і значно доповнене. Київ: КЖД „Софія“, 2012. 112 с.

Лев В. Нарис граматики староцерковнослов'янської мови в порівнянні з українською церковнослов'янською мовою. Стемфорд, Конн, 1956.

Німчук В. Українська мова – священна мова. *Людина і світ*. 1992. № 11 – 12. С. 28–32; 1993. № 1. С. 35–38; 1993. № 2–3. С. 38–44; 1993. № 4–5. С. 14–18; 1993. № 6–7. С. 26–31; 1993. № 8–9. С. 20–24; 1993. № 10–12. С. 26–31.

Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Т. I: Костянтин і Мефодій, їх життя та діяльність. Історично-літературна монографія. Ч. I. Варшава, 1927. 324 с.

Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Т. II: Костянтин і Мефодій, їх життя та діяльність. Історично-літературна монографія. Ч. II. Варшава, 1928. 400 с.

Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Т. IV: Повстання азбуки й літературної мови у слов'ян. Варшава, 1927. 274 с.; переробл. і доп.: Огієнко І. Повстання азбуки й літературної мови в слов'ян. [Жовква]: Друк. о.о. Василян, 1937. 300 с. (Бібліотека українознавства); Вид. 2-е. Вінніпег: Накладом Товариства „Волинь“, 1976. 300 с.

Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Т. V: Пам'ятки старослов'янської мови X–XI віків: Історичний, лінгвістичний і палеографічний огляд з повною бібліографією та альбом 155 знімків з пам'яток з кирилівською транскрипцією. Варшава: Друкарня синодальна, 1929. 493 с.

Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Т. VI: Фонетика церковно-слов'янської мови. Варшава, 1927. 455 с.

Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови. Т. X: Слов'янська палеографія. Paleografja cyrylicka. Варшава, 1928. 95 с.

Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови: Короткий науково-популярний нарис. Варшава: Друкарня Синодальна, 1931. 37 с.

Огієнко І. Новочасний церковно-слов'янський правопис: Історичний нарис з палеографії та палеотипії. Варшава, 1926. 28 с. (З семінара церковнослов'янської мови Православного Богословського Виділу Варшавського університету). (Відбитка з журналу „Еґліс“ 1926 р. Кн. II).

Попович І. Д. Граматика церковнослов'янської мови в українській редакції. Рим, 1962.

Скаб М. В. Що вивчають теологи: *слов'янську, старослов'янську чи церковнослов'янську мову? Богословський вісник*: зб. наук. праць. Чернівці: ЧНУ, 2011. № 5. С. 127–135.

Večerka R. Počátky slovanského spisovného jazyka: Studie z dějin staroslověnského písemnictví a jazyka do konce 11. století. Praha: UK, 1999. 107 s.

* * *

Вороб'єва А. Г. Учебник церковнославянского языка. Москва: Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет, 2008. 368 с.

Гаманович А., иером. Грамматика церковно-славянского языка. Москва: Художественная литература, 1991. 271 с. (Репринтне відтворення видання 1964 р.)

Изотов А. И. Старославянский и церковнославянский языки: Грамматика, упражнения, тексты. Москва: Филоматис, 2007. 232 с.

Материалы к практическому учебнику церковнославянского языка. *Славяноведение*. 1992. № 3 і далі.

Миронова Т. Л. Церковнославянский язык: учебное пособие. Москва: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 1997. 176 с.; розшир. і уточн.: Миронова Т. Церковнославянский язык: Грамматика, упражнения, контрольные работы. Словарь. Москва, 2008. 302 с.

Плетнева А. А., Кравецкий А. Г. Церковнославянский язык: для общеобразоват. учеб. заведений гуманитар. профиля, светских и духовных гимназий, лицеев, воскресных школ и самообразования / науч. ред. В. М. Живов. Москва: Просвещение, Учебная литература, 1996. 192 с.; Плетнева А. А., Кравецкий А. Г. Церковнославянский язык. 4-е изд., перераб. и доп. Москва: Изд. Совет Русской Православной Церкви, 2006. 272 с.; 5-е изд., стереот. Москва: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2012. 272 с.

Ремнёва М. Л., Савельев В. С., Филичев И. И. Церковнославянский язык: Грамматика с текстами и словарем. Москва: Изд-во МГУ, 1999. 231 с.

Супрун А. Е., Молдован А. М. Старославянский и церковнославянский язык. *Языки мира: Славянские языки* / ред. колл.: А. М. Молдован, С. С. Скорвид, А. А. Кибрик и др. Москва: Academia, 2005. С. 29–69.

Супрун В. И. Учебник церковнославянского языка для 5–11 классов общеобразовательных школ / под ред. С. Кремнева. Волгоград: Кооператив „Книга”, 1998. 304 с.

Церковнославянский язык: конспект. Упражнения. Хрестоматия. Словарь. Украинская православная церковь. Полтавская епархия. Спасо-Преображенский Мгарский монастырь, 2008. 288 с. (серия „Воскресная школа”).

Шерех Ю. Невіддільна спадщина (кілька слів про українські церковнослов'янізми). *Єдиними устами*: Бюлетень Інституту

Богословської Термінології та Перекладів. 1998. № 2. С. 1–5 (Передрук із паризького еміграційного журналу „Україна“, 1950, Ч. 3).

Эрастов А., иеромонах. Грамматика церковнославянского языка. Конспект. Упражнения. Словарь. Санкт-Петербург: Библиополис, 2007. 368 с.

Strach S., ks. protoijerej. Krótka gramatyka języka cerkiewnosłowiańskiego. Wydanie drugie uzupełnione. Hajnówka: Bratczyk, 1999. 151 s.

Štec M. Cirkevná slovančina. Prešov, 2005. 464 s.

Інформаційні ресурси

www.my-bible.info – Біблія церковнослов'янською мовою
<http://www.parafia.org.ua/biblioteka/svyate-pysmo/bibliya> – Біблія у перекладі митрополита Філарета
http://www.isuspan.com/b/Biblia_ukr_Kulich/ – Біблія у перекладі П. Куліша, І. Пулюя та І. Нечуя-Левицького
<http://ukrbible.at.ua/> – Біблія у перекладі І. Хоменка
<http://ukrbible.at.ua/> – Біблія у перекладі І. Огієнка
www.bible.com – Біблія у перекладі Р. Туркonia

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ДИСЦИПЛІНИ

1. Терміни *старослов'янська мова* та *церковнослов'янська мова*, їх використання у мовознавстві та богослів'ї. Історія виникнення старослов'янської мови. Діяльність Костянтина (Кирила) і Мефодія.

2. Церковнослов'янські мови як продовження старослов'янської мови. Історія розвитку церковнослов'янської мови на території України.

3. Основні правила української вимови церковнослов'янського тексту. Наголос як розрізнявальна ознака українського та російського варіантів церковнослов'янської мови.

4. Церковнослов'янська азбука (напам'ять). Звукове значення букв кирилиці в церковнослов'янській мові.

5. Числове значення букв кирилиці в церковнослов'янській мові.

6. Графіка та орфографія церковнослов'янської мови: букви „глаголь”, „зіло”, „єр”, „єрь”.

7. Графіка та орфографія церковнослов'янської мови: „кси”, „пси”, „фіта”, правила читання букви „іжиця”.

8. Графіка та орфографія церковнослов'янської мови: букви „ук” (форми написання), „он” та „омега”.

9. Графіка та орфографія церковнослов'янської мови: букви „я” та „юс малий”, форми написання „єсть”.

10. Надрядкові знаки в старослов'янській мові. Паєрик у церковнослов'янській мові.

11. Значки наголосів та придиху в церковнослов'янській мові.

12. Титла, їх різновиди, значення і використання в церковнослов'янській мові.

13. Розділові знаки в церковнослов'янській мові та їх використання.

14. Уживання великої літери в церковнослов'янській мові.

15. Система літочислення у старослов'янських пам'ятках.

16. Іменник. Рід, число та відмінок іменників. Іменники 1 відміни, характеристика їх відмінювання. Провідміняти слово **женà**.

17. Іменники 2 відміни, особливості їх відмінювання. Провідміняти слово **рѣкъ**.

18. Іменники 3 відміни, їх відмінювання. Провідміняти слово **благодѣть**.

19. Іменники 4 відміни, особливості їх відмінювання. Провідміняти слово **мѣти**.

20. Особові займенники і зворотний займенник, особливості їх відмінювання. Провідміняти слова **ѣзъ, мы**.

21. Неособові займенники, класифікація за значенням і особливості їх відмінювання. Провідміняти слово **ѣже**.

22. Іменні (короткі) прикметники, особливості їх відмінювання. Провідміняти слово **свѣтъ, -а, -о**.

23. Творення і відмінювання займенникових (повних) прикметників. Провідміняти слово **свѣтъѣй, -а, -о**.

24. Творення вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників церковнослов'янської мови.

25. Кількісні числівники прості, складні і складені. Відмінювання простих числівників.

26. Складні та складені кількісні числівники, їх відмінювання.

27. Порядкові числівники, їх творення і відмінювання. Збірні, кратні та дробові числівники, їх відмінювання.

28. Теперішній час дієслів. Дієслово **бу́ти** в теперішньому часі.

29. Майбутній час дієслів. Дієслово **бу́ти** у простому майбутньому часі.

30. Аорист, його значення і дієвідмінювання. Дієслово **бу́ти** в аористі.

31. Імперфект, його значення, творення і дієвідмінювання. Дієслово **бу́ти** в імперфекті.

32. Перфект, його значення, творення і дієвідмінювання. Дієслово **пи́ти** в перфекті.

33. Плюсквамперфект, його значення, творення і дієвідмінювання. Дієслово **пи́ти** в плюсквамперфекті.

34. Умовний спосіб дієслів, його значення, творення і дієвідмінювання.

35. Наказовий і бажальний способи дієслів, їх значення, творення і дієвідмінювання.

36. Активні дієприкметники теперішнього і минулого часів, їх творення і відмінювання.

37. Пасивні дієприкметники теперішнього і минулого часів, їх творення і відмінювання.

38. Прислівники церковнослов'янської мови, їх творення і значення.

39. Частка, сполучник, прийменник та вигук у церковнослов'янській мові. Особливості використання окремих сполучників та прийменників.

40. Головні члени речення підмет та присудок, способи їх вираження. Особливості узгодження присудка з підметом.

41. Другорядні члени речення (означення, додаток, обставина) і способи їх вираження. Давальний самостійний відокремлений зворот.

42. Вираження заперечення в церковнослов'янській мові.

* * *

1. Розповісти напам'ять „Царю небесний...” церковнослов'янською мовою.

2. Розповісти напам'ять молитву до Пресвятої Трійці церковнослов'янською мовою.

3. Розповісти напам'ять „Отче наш...” церковнослов'янською мовою.

4. Розповісти напам'ять „Вірую...” церковнослов'янською мовою.

5. Розповісти напам'ять „Достойно єсть...” церковнослов'янською мовою.

6. Розповісти напам'ять „Під Твою милість...” церковнослов'янською мовою.

7. Розповісти напам'ять „Взбранной воеводи...” церковнослов'янською мовою.

8. Розповісти напам'ять молитву до Чесного Хреста („Да воскресне Бог...”) церковнослов'янською мовою.

9. Розповісти напам'ять 1-ий псалом церковнослов'янською мовою.

10. Розповісти напам'ять 50-ий псалом церковнослов'янською мовою.

11. Розповісти напам'ять 90-ий псалом церковнослов'янською мовою.

12. Розповісти напам'ять 10 приповісток Соломонових церковнослов'янською мовою.

13. Розповісти напам'ять тропар Воскресіння Христового церковнослов'янською мовою.

14. Розповісти напам'ять тропар Різдва Христового церковнослов'янською мовою.

15. Розповісти напам'ять тропар Хрещення Господнього церковнослов'янською мовою.

16. Розповісти напам'ять тропар Преображення Господнього церковнослов'янською мовою.

17. Розповісти напам'ять тропар „Благообразний Іосифе” церковнослов'янською мовою.

18. Розповісти напам'ять „Світися, світися, новий Єрусалиме...” церковнослов'янською мовою.

19. Розповісти напам'ять „Богородице Діво” церковнослов'янською мовою.

20. Розповісти напам'ять „Іже херувими...” церковнослов'янською мовою.

21. Розповісти напам'ять „Спаси, Господи, люди Твоя...” церковнослов'янською мовою.

ДОДАТОК 1. Таблица „Церковнослов’янська азбука“

Буква	Назва букви та її читання	Буква	Назва букви та її читання
А а	азъ аз	Ѡ ѡ, Ѣ	ѡкъ ук
Б в	бѣки буки	Ф ф	фертъ ферт
В в	вѣди види	Х х	хѣръ хір
Г г	глаголь глаголь	Ѡ ѡ	отъ от
Д д	добро добро	Ѡ ѡ	(Ѡмега) омега
Є є, е	єсть єсть	Ц ц	цы ци
Ж ж	живѣте живіте	Ч ч	червь черв
З з	зѣло зіло	Ш ш	ша ша
З з	земля земля	Щ щ	ща ща
И и	іже іже	Ъ ъ	єръ єр
І і	і і	Ы ы	єры єри
К к	како како	Ь ь	єрь єрь
Л л	люди люди	ѣ ѣ	ятъ ять
М м	мыслѣте мисліте	Ю ю	ю ю
Н н	нашъ наш	Ѧ ѧ	я я
Ѡ ѡ	онъ он	Ѧ ѧ	юсъ малый юс малий
Ѡ ѡ	о фігурне		
П п	покой покой	Ѣ ѣ	кси кси
Р р	рцы рци	Ѥ ѥ	пси пси
С с	слово слово	Ѧ ѧ	Ѧита фіта
Т т	твердо твердо	Ѧ ѧ	ижица іжиця

ДОДАТОК 2. Таблица „Числове значення букв кирилиці“

Числа	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Одиниці	Ѧ.	Ѣ.	Ѧ.	Ѧ.	Ѣ.	Ѧ.	Ѣ.	Ѧ.	Ѧ.
Десятки	Ѧ.	Ѣ.	Ѧ.	Ѧ.	Ѧ.	Ѣ.	Ѧ.	Ѧ.	Ѧ.
Сотні	Ѧ.	Ѣ.	Ѧ.	Ѧ.	Ѧ.	Ѣ.	Ѧ.	Ѧ.	Ѧ.
Тисячі	Ѧ.	Ѣ.	Ѧ.	Ѧ.	Ѣ.	Ѧ.	Ѣ.	Ѧ.	Ѧ.

ДОДАТОК 3. Репринтне відтворення молитовника
1910 року видання







МОЛІТВЫ УТРЕННІА.

Коспранѣвъ безъ лѣности, и истрезвѣвса,
воспѣвъ ѿ сна, рцы сѣ:

Во имя оца ⁂ и сна ⁂ и
спѣва дѣа, ⁂ аминь.

Поѣмъ постѣи малѣ молча, дондеже оутри-
шатса всѣ чвѣсткѣа, и тогда сотвори три
поклѣны, глагола:

Гди инсе хрѣте, сѣе бжїи, по-
милди ма грѣшнаго.

Таже начни сѣце:

Гди инсе хрѣте, сѣе бжїи, мо-
литвѣ ради прѣчтыа твоеа

мѣре, и всѣхъ стѣхъ, помилуй
насъ, аминь.

Т а ж е :

Слава тебѣ, бже нашъ, сла-
ва тебѣ.

Црю нбный, оутѣшителю, душе
истины, иже вездѣ съи и вса
исполдай, сокровище благихъ
и жизни подателю, прїиди и
вселиса въ ны, и очисти ны ѿ
всакїа скверны, и спаси, блже,
душы наша.

Стый бже, стый крѣкїи,
стыи безсмертныи, помилуй
насъ.

Т р и ж д ы .

СЛА́ВА О́ЦЮ, И СЫ́Ю, И СВА-
ТО́МУ ДУ́ХУ, И НЫ́НѢ И ПРИ́СНО,
И ВО ВѢ́КИ ВѢ́КОВЪ, А́МИНЬ.

Пресѣ́ла трѣ́це, помѣ́ди насѣ́:
ГДІ, ѡчи́сти грѣ́хѹ на́ша: вѣ́ко,
прости́ беззако́нїа на́ша: стѣ́и,
посѣ́ти и́щѣлаи́ немощи́ на-
ша, и́мене твоегѡ́ ра́ди.

ГДІ, помѣ́ди, трѣ́жды:

СЛА́ВА, И НЫ́НѢ:

О́че на́шѣ, и́же еси́ на
небѣ́ху! да свѣ́титса́ и́ма твое́:
да прї́детъ црѣ́кѣ твое́: да вѣ́-
детъ во́ла твое́, іакѡ на небѣ́,

и на земли. Хлѣбъ нашъ па-
 сѣиный даждь намъ днесь: и
 ѡстави намъ долги наша, яко-
 же и мы ѡставляемъ должни-
 комъ нашимъ. И не введи насъ
 во искушеніе, но избави насъ
 ѿ лукаваго. Яко твое ѣсть
 царство, и сила, и слава во
 вѣки, аминь.

Тропарі трѣны, гласъ а:

Востахше ѿ сна, припадаемъ
 ти, бже, и аггльскю пѣснь
 кошемъ ти, сильне: сѣхъ, сѣхъ,
 сѣхъ сѣи, бже, вгородницею помни.
 ади насъ.

ГЛАВА:

Ѹ Одрѣ и сѣа воздѣи гла мѣ
 еси, гди, оумъ мой просвѣти
 и сердце, и оусти мое ѡверзи,
 во еже рѣчи тѣ, стаа трце:
 стѣ, стѣ, стѣ еси, бже, вгоро-
 дицею помилди насѣ.

И нынѣ:

Пѣраснѡ сдїа прїдетѣ, и
 коегѡждо дѣлїа ѡбнажатѣ.
 Но страхомъ зовемъ къ полд-
 ноши: стѣ, стѣ, стѣ еси, бже,
 вгородицею помилди насѣ.

Гди, помилди, вї.

И молитвы сїѡ:

Ѡ снѧ коствѧ, благодарю
 тѧ, стѧа трѣ, ѧкѡ многѧ
 радн твоеѧ благодн и долго-
 терпѣнїѧ, не прогнѣвалѧ еси
 на мѧ лѣниваго и грѣшнаго,
 ниже погубїѧ мѧ еси со без-
 закѡнїи моїми: но чѧкѣколюк-
 стковаѧ еси обѣщѧ, и кѧ не-
 чѧднїи лежащаго козди҃глѧ мѧ
 еси, ко е҃же оутренекачи и сла-
 кослѡкнїи державѣ твоеѡ. И ны-
 нѣ просвѣти мой ѡчи мыслѣн-
 ныѧ, ѡкерзи моѧ о҃чѧ под-
 чѧтнѧ словесѣмѧ твоеїмѧ, и ра-

зѣмѣти заповѣди твоѣ, и
 творити волю твою, и побѣти
 тѣ ко исповѣданіи сердечнѣмъ,
 и воспѣвати всекакое имя
 твоѣ, оца, и сна, и сѣгаша дха,
 нынѣ и присно, и во вѣки
 вѣкѣвъ, аминь.

Т а ж е:

Прїидите, поклонимся царєки
 нашему бгѣ.

Прїидите, поклонимся и при-
 падѣмъ хрѣсту, царєки нашему бгѣ.

Прїидите, поклонимся и при-
 падѣмъ самому хрѣсту, царєки и
 бгѣ нашему.

Уа́ломъ ѿ:

Поми́ли мѧ, бже, по вели-
 цѣи милости твоѣи, и по мно-
 жествѹ щедротѹ твои́хъ ѡчи-
 сти беззаконіе мое. Па́че
 ѡмыи мѧ ѿ беззаконіѧ мо-
 егѡ, и ѿ грѣха моего ѡчисти
 мѧ: ꙗкѡ беззаконіе мое ꙗзѹ
 знаю, и грѣхъ мой предо мною
 єсть вѣдѡ. Тебѣ единому со-
 грѣшихъ, и лжѡвое предъ то-
 бою сотвори́хъ: ꙗкѡ да ѡправ-
 дишиа во словесахъ твои́хъ,
 и побѣдиши внигда єднѣи ти.
 Се бо въ беззаконіихъ зачатъ

Ѹсь, и во грѣсѣхъ роди ма
 мати моѡ. Се бо истинѡ воз
 люжилъ еси: безвѣстнаѡ и тай
 наѡ премудрости твоеѡ гавилъ
 ми еси. Ѹкропиши ма ѹсѡ
 помъ, и ѡчищуеѡ: ѡмыеши ма,
 и паче снѣга ѡбѣлаеѡ. Слѡхъ
 моеѡ да си радость и веселїе:
 возрадуютѡ късѡти смиренныѡ.
 Ѹкрати лице твое ѡ грѣхъ
 моихъ, и всѡ беззаконїа моѡ
 ѡчисти. Сердце чисто созижди
 во миѣ, бже, и дѡхъ правъ
 ѡбнови во ѡтробѣ моеї. Не

Ѡкѣржи мене Ѡ лица твоегѡ,
 и дѣха твоегѡ свѣтаго не Ѡмни
 Ѡ мене. Воздѣждь ми радость
 спасенїа твоегѡ, и дѣхомъ вѣч-
 нимъ оутверди мѧ. Научи без-
 законныа прѣтѣмъ твоимъ, и
 нечестивїи къ тебѣ ѡбратѣтсѧ.
 Избави мѧ Ѡ кровей, кже, бже
 спасенїа моего: возрадуютсѧ
 ѡзыкъ мой правдѣ твоей.
 Гди, оустнѣ мои ѡкѣрзеши, и
 оусга моя воззвѣстѣтъ хвалѣ
 твою. Яко аще бы кохотѣла
 еси жертвы, далъ быхъ оубо:

ВЕСОЖЖЕНІА НЕ БЛАГОВОЛІШИ.
 ЖЕРТКА БГѸ ДХУЪ СОКРОШЕНЪ,
 СЕРДЦЕ СОКРОШЕННО И СМІРЕННО
 БГЪ НЕ ОУНИЧИЖИТЪ. ОУБЛАЖИ,
 ГДИ, БЛАГОКОЛЕНІЕМЪ ТВОИМЪ
 СІѠНА, И ДА СОЗИЖДУТСА СТѢНЫ
 ІЕРУСАЛИМСКІА. ТОГДА БЛАГОВОЛІ-
 ШИ ЖЕРТВѸ ПРАВДЫ, ВОЗНОШЕНІЕ
 И ВЕСОЖЕГАСМАА. ТОГДА ВОЗЛО-
 ЖАТЪ НА ОЛТАРЬ ТВОЙ ЧЕЛЫЦЫ.

Посѣмъ и сѣмволаъ православному вѣры:

ВѢРЮ ВО ЕДИНАГО БГА ОЦА,
 ВСЕДЕРЖИТЕЛА, ТВОРЦА НЕБЪ И
 ЗЕМЛИ, ВИДИМЫМЪ ЖЕ ВСѢМЪ И
 НЕВИДИМЫМЪ. И ВО ЕДИНАГО ГДА

и́иса хрѣта, сѣна бжѣа, єдинород-
 наго, иже ѿ оца рожденнаго
 прежде всѣхъ вѣкѣхъ. Свѣта ѿ
 свѣта, бга истинна ѿ бга
 истинна, рожденна, несотворенна,
 єдиносушна оцѣ, иже всѣ бы-
 ша. Насъ ради челоуѣкѣхъ, и на-
 шего ради спасенїа шедшаго
 съ небъ, и воплотїившагося ѿ
 дха сѣа, и мрїи двы, и во чело-
 вѣчшася. Распѣтаго же за ны
 при понтїйстѣмъ пѣлѣтѣ, и
 страдаваша, и погребенна. И во-
 скресшаго въ третїи день по

писаніемъ. И возше́дшаго на
небеса, и сѣдѣщаго въ деснице оубо́
оца. И пакы грядущаго со славою,
судити живымъ и мертвымъ,
его́же цркви не вѣдетъ конца.
И въ дѣла сѣаго, гда, животво
рѣшаго, иже ѿ оца исходяща
го, иже со оцемъ и спомъ
спокланѣма и слави́ма, гла
голашаго пррочи. Во е́динѣ
святѣю, соборнѣю, и аптоль
скѣю црковь. Исповѣдѣю е́ди
но крещеніе во ѡставленіе грѣ
хѡвъ. Чаю воскресеніа мертвыхъ:

и́ жи́зни вѣдѹщагѡ кѣ́ка.
А́ми́нь.

Моли́тва а́, стѣ́гѡ мака́рія келі́кагѡ:

Бже, ѡчи́сти ма́ грѣ́шнаго,
ѡ́гакѡ николи́же со́твори́хъ бла-
го́е предъ то́бою, но и́зба́ки
ма́ ѿ лѣ́кавагѡ, и́ да вѣ́детъ
во ми́ѣ во́ла тво́а: да не-
ше́дженнѡ ѿвѣ́зѡ о́уста мо́а
недо́стѡнна́а, и́ восхва́лю и́ма
тво́е стѣ́ое, о́ца, и́ сѣ́а, и́ стѣ́гѡ
дѹ́ха, ны́нѣ и́ при́снѡ, и́ ко
кѣ́ки вѣ́кѡвѡвѡ, а́ми́нь.

Моли́тва б́, тогѡ́жде стѣ́гѡ:

Ѡ́ сѣ́а воста́къ, полѹ́нощѣ.

иждю пѣснь приношѣ ти, спсе. и
 припадаю, кошю ти: не даждь
 ми оуиждѣти ко грѣховной смер-
 ти, но оуижди ма, распныиша
 волю, и лежащаго ма въ лѣ-
 постнѣ, оускоривъ, возстаки, и
 спаси ма въ предстоани и мо-
 литвѣ: и по снѣ ношнѣмъ,
 возсиай ми день безгрѣшенъ,
 хрѣте бже, и спаси ма.

Молитва ꙗ, тогда ст҃аго:

Въ тебѣ, влко члвѣколюбче,
 ѿ сна востаю, прибѣгаю, и на
 дѣла твоа подвижаюся мило-
 сѣрдіемъ твоимъ, молюся тебѣ:

ПОМОЗИ МНѢ НА ВСЯКОЕ ВРЕМЯ,
 КО ВСЯКОЙ ВЕЩИ, И ИЗБАВИ МА
 ѿ ВСЯКІА МІРСКІА ЗЛАКА ВЕЩИ,
 И ДІАВОЛЬСКАГО ПОСПѢШЕНІА, И
 СПАСИ МА, И ВВЕДИ КЪ ЦРЬКО
 ТКОЕ ВѢЧНОЕ. ТЫ БО БЖИ МОИ
 СОТВОРИТЕЛЬ И ВСЯКАГО БЛАГА
 ПРОМЫСЛЕННИКЪ И ПОДАТЕЛЬ, ѿ
 ТЕБѢ ЖЕ ВСЕ ОУПОВАНІЕ МОЕ, И
 ТЕБѢ СЛАВЪ ВОЗСЫЛАЮ, НЫНѢ И
 ПРИНУ, И ВО ВѢКИ ВѢКѢ,
 АМИНЬ.

Молитва д, тогдаже стѣго:

ГДИ, ИЖЕ МНОГОЮ ЧКОВОЮ БЛА
 ГОСТІЮ, И ВЕЛИКИМИ ЩЕДРОТАМИ

твоими, даждь еси мнѣ рабѣ
 твоемѣ мимошедшее время по-
 ции сея безъ напасти прейти ѿ
 великаго зла противна: ты самъ,
 како, велическихъ творче, спо-
 добнъ ма истиннымъ твоимъ
 святымъ, и просвѣщеннымъ серд-
 цемъ творити волю твою, ны-
 нѣ и присно, и во вѣки вѣ-
 ковъ, аминь.

Молитва ѣ, сѣаго великаго:

Гди вседержителю, бже сила,
 и велика плоти, въ вышнихъ
 живый и на смиренныя призи-
 рая, сердца же и оутрѣвы не-

пытѣи, и сокровѣнная чело-
 вѣкъ гавѣ предвѣдѣи, безна-
 чальный и приносѣиный свѣте,
 оу негѣже ижесть премѣненїа,
 илїи предложенїа ѡсѣненїе. Самъ,
 безсмѣртный црїю, прїими моле-
 нїа наша, гаже къ настоѣщее
 время, на множество щедротъ
 твоихъ дерзѣюще, ѡ скверныхъ
 къ тебѣ оустѣнъ творимъ, и
 ѡсгѣки намъ прегрѣшенїа на-
 ша, гаже дѣломъ, и слѣкомъ,
 и мыслїю, вѣдѣнїемъ, илїи не-
 вѣдѣнїемъ согрѣшенїа нами,

и ѡчисти ны ѿ всяка скверны
плоти и дѣла, и даруй намъ
бодреннымъ сердцемъ и трезвен-
ною мыслію, всю настоящую
жизнь поспешно, ѡжидаю-
щимъ пришествіа свѣтлаго и
авлениа дне, единороднаго
твоего сына, гдѣ и бга и спаса
нашего іиса хр҃га, къ оному же со-
славою свѣта всѣхъ придетъ,
каждо воздати по дѣламъ
своимъ: да не падше и ѡблѣбни-
шеса, но бодрствующе, и воз-
движеніи въ дѣланіе, ѡбращемъ.

СА ГОТОВИ, ВЪ РАДОСТЬ, И ВЖИТ-
 ВЕННЫЙ ЧЕРТОГЪ СЛАВЫ СВОЮ СО-
 ВНИДЕМЪ, И ДѢЖЕ ПРАЗДНЮЩИХЪ
 ГЛАСЪ НЕПРЕСТАННЫЙ И НЕЗРЕЧЕН-
 НАА СЛАДОСТЬ ЗРАЩИХЪ ТВОЕЮ
 ЛИЦА ДОБРОТѢ НЕЗРЕЧЕННЮ: ТЫ
 БО СЕИ ИСТИННЫЙ СВѢТЪ, ПРО-
 СВѢЩААИ И ОСВѢЩААИ ВЕЛЧЕ-
 КАА, И ТА ПОЕТЪ ВЕА ТВАРЬ
 ВО КѢКИ ВѢКОВЪ, АМИНЬ.

Молитва 5, тогдаже стѣгво:

ТА БЛАГОСЛОВИМЪ, ВЫШНІЙ
 БЖЕ, И ГДИ МИЛОСТИ, ТВОРАЩА-
 ГО ПРИСНУ СЪ НАМИ ВЕЛИКАА ЖЕ
 И НЕЗСЛѢДОВАНАА, СЛАКНАА

же и ѡужаснаа, и хже не вѣсть чи-
 сла, подавшаго намъ сонъ во
 ѡупокоенїе немощи нашеа, и
 ѡслабленїе грѣдѡвъ многотрѣд-
 ныа плѡти. Благодаримъ тѣа,
 ѡакѡ не погубилъ еси насъ со
 беззакѡнїи нашими, но чело-
 вѣколюбствовалъ еси ѡбычно,
 и въ печалнїи лежащыа ны
 коздвигла еси, во еже славо-
 словити державѣ твою. Тѣмже
 молимъ безмѣрнѡ твою бла-
 гость: просвѣти наша мысли
 и очеса, и ѡумъ нашъ ѡ тѣа.

КАГѠ СНА ЛѢНОСТИ ВОЗСТАКИ,
 ѠВЕРЗИ НАША ОУСТА, И ИСПОЛНИ
 Ѧ ТВОЕГѠ ХВАЛЕНІА: ГАКѠ ДА
 ВОЗМОЖЕМЪ НЕПОКОЛѢЛЕМО ПѢ-
 ТИ ЖЕ И ИСПОВѢДАТИСЯ ТЕБѢ
 ВО ВСѢХЪ, И Ѡ ВСѢХЪ СЛАВИМО-
 МУ БГѠ, БЕЗНАЧАЛЬНОМУ ОЦѠ, СО
 ЕДИНОРОДНЫМЪ ТВОИМЪ СНОМУ,
 И ВСЕТЫМЪ, И БЛГІМЪ, И ЖИКО-
 ТВОРАЩИМЪ ТВОИМЪ ДХѠМУ, НЫ-
 НѢ И ПРИСНО, И ВО ВѢКИ ВѢ-
 КѠВЪ, АМИНЬ.

ПѢСНЬ ПОЛНОЦНАА КО ПРЕСѢТѢИ ВЪГОРОДЦѢ.

Молитва 3:

ВОСПѢВАЮ БЛГОДАТЬ ТВОЮ,

влѣще, молю́ тебѣ, о́умъ мо́й
 ѿблагодати. Стѣпати правѣ
 ма̀ наставѣ, пѣтѣ хрѣстовыхъ
 заповѣдей. Бдѣти къ пѣсни
 о́укрѣпѣи, о́уныніа со́нъ ѿгонѣ-
 ющи. Свѣзана пленицами грѣ-
 хопадѣніи, мольба́ми твои́ми
 разрѣши, бгоневѣсто. Въ нощи
 ма̀ и во дни сохрани, борю-
 щихъ врагъ и збавляющи ма̀.
 Жизнода́теле бгѣ рождаша,
 о́умерщвлѣна ма̀ страстьми ѿ-
 живи. Ёже свѣтъ невечѣрній
 рождаша, дѣшѣ моѣ ѿслѣпѣ.

шю просвѣти. Со дѣкнаѣмъ кла-
 дычнѣмъ пала́то! до́мъ дѣа бж҃г-
 венна мене сотвори. Врача́ рожд-
 шаѣ, оуврачѣй дѣши моеѣ мно-
 голѣтныѣ страсти. Волиѣюща-
 са житѣйскою бѣрею, ко стези́
 ма́ пока́нїѣ напра́ви. Изба́ви
 ма́ о́гна бѣчиѣющаго, и́ червѣѣ
 же́ зла́го, и́ чѣр҃тара. Да ма́ не
 іавиши бѣсѣ́мъ ра́дованїе, и́же
 мно́гимъ грѣхѣ́мъ покѣнника.
 Но́ва сотвори́ ма́ ѡбѣтша́вша-
 го нечѣст҃венными, пренепоро́ч-
 наѣ, согрѣше́нїи. Стрѣ́нна мѣки

КСАКІА ПОКАЖІ МА, І КСѢХЪ
 КЛѢ ОУМОЛІ. НЕВѢСНАА МІ ОУЛД.
 ЧІТИ КЕСАІА, СО ВСѢМИ СВА.
 ТЫМИ СПОДОБИ. ПРЕСТАА ДВО,
 ОУСЛЫШИ ГЛАСЪ НЕПОТРЕБНАГО РАБА
 ТВОЕГО. СТРѢЮ ДАВАЙ МНѢ СЛЕ.
 ЗАМЪ, ПРЕСТАА, ДУШИ МОЕА
 СКВЕРНОУ ЧИЩАЮЩИ. СТЕНАІА О
 СЕРДЦА ПРИНОШѢ ЧІТИ НЕПРЕСТАА.
 НО, ОУСЕРДЕЧВДИ, КЛѢЩЕ. МОЛѢ.
 НДО СЛѢЖЕВ МОЮ ПРІМІ, І БГѢ
 БЛГОУТРОБНОМѢ ПРИНЕСІ. ПРЕВЫШ.
 ШАА АГГАХ, МІРСКАГО МА ПРЕ.
 ВЫШША СЛІТІА СОТВОРИ. СВѢ.

то́поснаа сѣне не́кеснаа, дѡ-
 ховнѡво благода́ть во мнѣ на-
 пра́ви. Рѡцѣ во́здѣк и о́устиѣ
 къ похвалѣнію, ѡскверне́ны сквер-
 ною, всенепоро́чнаа. Дѡшета́ѣн-
 ныхъ ма́ пакостей и́збави, хрѣ́та
 прилѣ́жнѡ о́умола́ющи: ѡ́мѡже
 че́сть и покло́неніе подо́бае́тъ,
 ны́нѣ и́ приснѡ, и́ во вѣ́ки
 вѣ́кѡвъ, а́минь.

Молитва ѡ́, ко гдѡ́ на́шемѡ і́исѡ хрѣ́стѡ:

Многоми́лостиве и́ всеми́лти-
 ве бже́ мой, гди́ і́исе хрѣ́те, мно-
 гѡ́а ра́ди лю́бве шѡе́лъ и́ вопло-
 тѡ́лса ѡ́си, та́кѡ да спасѣши

вѣхъ. И пакы, спсе, спаси ма
 по бѣгодати, молю та: аще бо
 ѿ дѣлаъ спасеши ма, нѣсть се
 бѣгодать и даръ, но долгъ
 паче. Еи, многий въ щедротахъ,
 и незреченный въ милости! Вѣ-
 рданъ бо въ ма, рекаъ еи ѿ
 хрте мой, живъ бдетъ, и не
 оузритъ смерти во вѣки. Аще
 оубо вѣра, таже въ та, спа-
 саетъ ѿчланныа, се вѣрдо, спа-
 си ма, такъ бгъ мой еи ты
 и создатель: вѣра же вмѣстѣ
 дѣлаъ да вмѣнитса мнѣ, бже

мой: не ѡбръщѣши бо дѣла ѡ-
 нѣдѣ ѡправдающихъ ма. Но ча
 вѣра ма да довлѣетъ вѣ-
 стѡ вѣхъ, ча да ѡвѣщаетъ,
 ча да ѡправдитъ ма, ча да
 покажетъ ма причастника сла-
 вы твоеѡ вѣчныѡ. Да не ѡбъ-
 похититъ ма сатана, и похва-
 литса, слово, еже ѡторжиди
 ма ѡ твоеѡ рѣки и ѡ грады.
 Но илии хошѣ, спаси ма, илии
 не хошѣ, хрѣтѣ спсе мой, предкари
 скорѡ, скорѡ погнвохъ: чы бо
 сѣи вгъ мой ѡ чрека матере

МОЕА. СПОДОБИ МА, ГДН, НЫНѢ
 ВОЗЛЮБИТИ ТА, ІАКОЖЕ ВОЗЛЮ-
 БИХЪ ИНОГДА ТОЙ САМЫЙ ГРѢХЪ,
 И ПАКИ ПОРАБОТАТИ ТЕБѢ БЕЗЪ
 ЛѢНОСТИ ТОЩИО, ІАКОЖЕ ПОРА-
 БОТАХЪ ПРЕЖДЕ САТАНѢ ЛЬСТИВО-
 МУ, НАИПАЧЕ ЖЕ ПОРАБОТАЮ ТЕБѢ
 ГДЪ И БГЪ МОЕМУ ІИСУ ХРІСТУ, ВО
 ВСА ДНИ ЖИВОТА МОЕГО, НЫНѢ
 И ПРИСНО, И ВО ВѢКИ ВѢКОВОУ,
 АМИНЬ.

Молитва къ хранителю человеческа жизни
 Ангелъ:

СВѢТЫЙ АНГЕЛЕ, ПРЕДЕТОИ ОКА-
 АННОЙ МОЕЙ ДУШИ, И СТРАСТНОЙ

МОЕЙ ЖИЗНИ, НЕ ВОСТАВИ МЕНЕ
 ГРЕШНАГО, НИЖЕ ВОТЪПИ ВО МЕ-
 НЕ ЗА НЕВОЗДЕРЖАНІЕ МОЕ: НЕ
 ДАЖДЬ МѢСТА ЛЮКАВОМУ ДЕМУ-
 НУ ВОБЛАДАТИ МНОЮ, НАСИЛЬ-
 СТВОМУ СМЕРТНАГО СЕГО ТѢЛЕСЕ,
 ОУКРѢПИ ВѢДСТВУЮЩЕЮ И ХУДОЮ
 МОЮ РЪКЮ И НАСТАВИ МА НА ПУТЬ
 СПАСЕНІА. ЕИ, СТЫЙ АГГЛЕ ВЖИИ,
 ХРАНИТЕЛЮ И ПОКРОВИТЕЛЮ ОКА-
 ЛННА МОЕА ДУШИ И ТѢЛА, ВСА
 МНѢ ПРОСТИ, ЕЛИКИМИ ТА ВО-
 КОРБИХЪ ВО ВСА ДНИ ЖИВОТА
 МОЕГО: И АЩЕ ЧТО СОГРѢШИХЪ

ВЪ ПРШЕДШЮ НОЦЬ СЮ, ПОКРЫИ
 МА ВЪ НАСТОЩИИ ДЕНЬ, И СО-
 ХРАНИ МА Ѿ ВСАКАГО ИСКУШЕ-
 НИА ПРОТІКНАГО, ДА НИ ВЪ КО-
 ЕМЪ ГРѢСѢ ПРОГНѢВАЮ БГА: И
 МОЛИСА ЗА МА КО ГДѸ, ДА ОУТ-
 ВЕРДИТЪ МА ВЪ СТРАСѢ СВОЕМЪ,
 И ДОСТОИНА ПОКАЖЕТЪ МА РАБА
 СВОЕМЪ БЛАГОУТИ, АМИНЬ.

Молитва Ѹтренняя конечная, ко престѣи
 БГОРОДНИЦѢ:

ПресѢла БЛЩЕ МОА БЩЕ, СТЫ-
 МИ ТВОИМИ И ВСЕНЬНЫМИ МОЛЬ-
 БАМИ, ѾЖЕНИ Ѿ МЕНЕ СМИРЕН-
 НАГО И ОКАМНАГО РАБА ТВО-

егѡ, оубныіе, забвеніе, нераз-
 міе, нерадѣніе, и всѧ скверна,
 лѡкѡва и худльна помышле-
 ніѡ, ѡ окаѡннагѡ моего сер-
 ца, и ѡ помраченнагѡ оума мо-
 егѡ: и погаси пламень страстей
 моихъ, ѡакѡ нищъ есмь и ока-
 ѡненъ. И избѡви мѧ ѡ мно-
 гихъ и лютыхъ воспоминаій
 и предпріятій, и ѡ всѣхъ дѣй-
 ствѣхъ злыхъ свободи мѧ: ѡакѡ
 бѡгословѡна еси ѡ всѣхъ родѡвъ,
 и славится пречестное имя твоѡ,
 во вѣки вѣкѡвъ, аминь.

Т а ж е :

Слава оцѣ, и снѣ, и свѣ-
тѣму дхѣ, и нынѣ и присно,
и во вѣки вѣкѣвъ, аминь.

Гди, помилуй, трижды:

Гди, благослови, и ѿпѣтъ.

Гди иже хрѣ, снѣ бжїи, мо-
литвѣ ради пречтыа твоеа мѣре,
препѣныхъ и бѣгосныхъ оцѣ
нашихъ, и всѣхъ стѣхъ, спаси
ма грѣшнаго.







МОЛІТВЫ НА СОНЪ ГРАДУШЫНЪ.

Начало: Бѣгословенъ бгѣ нашъ:

Аще не іерей: Молитками стѣхъ

отѣцъ: Трисѣбе. И по Очѣ нашъ:

Тропарѣ сѣ:

Помилди насъ, гди, помилди насъ: всѣкаго во ѿкѣта недозмѣюще, сию ти молитву, іакъ вѣщѣ грѣшнѣи приносимъ: помилди насъ.

ГЛА́ВА:

Гди, помилуй насъ, на тѣ
 бо оуповахомъ: не прогнѣвайся
 на ны сѣла, ниже помани
 беззаконїи нашихъ, но призири
 и нынѣ ѿкъ благоутробенъ, и
 избави ны ѿ врагъ нашихъ: ты
 бо еси богъ нашъ, и мы люде
 твой, вси дѣла рече твою,
 и имя твоё призываемъ.

И нынѣ:

Милосердіа двери ѿверзи
 намъ, благословенная кце, на
 дѣющиса на тѣ да не погнѣ.

немъ, но да избавимся тобою
 ѿ вѣдъ: ты бо еси спасеніе
 рода хртіанскаго.

Таже, Гди, помилуй, еи.

И молитвы ея порядъ, со вниманіемъ и
 оумиленіемъ.

Молитва а, свѣтаго макарія великаго, къ
 еи оиѣ.

Бже вѣчный, и црю всѣкаго
 созданіа, подобный ма да
 же къ часъ еи dospѣти, прости
 ми грѣхи, іаже сотворихъ къ
 еи день, дѣломъ, словомъ и
 помышленіемъ: и очисти, гди,
 смиренню мою душѣ ѿ всѣка
 скверны плоти и дѣха, и даждь

мѣ, гдѣ, въ ношѣ сѣи сонъ преи-
 ти въ мѣрѣ: да воставъ ѿ сми-
 рѣннаго мѣ ложа, благоугождѣ
 прескромѣ имени твоемѣ во
 всѣ дни живота моего, и по-
 перѣ борюща мѣ враги плот-
 скѣ и безплотныя: и избави
 мѣ, гдѣ, ѿ помышленій сует-
 ныхъ, ѿскверняющихъ мѣ, и
 похотей лжквыхъ. Иакъ твоѣ
 есть црство, и сила и слава, оца,
 и сѣа, и стѣго дха, нынѣ и
 присно, и во кѣки вѣкѣвъ,
 аминь.

МОЛИТКА Б, КО ГДѢ НАШЕМОУ ІИСУ ХРѢТѢ,
 ΣΤΑΓΩ ΑΝΤΙΟΧΑ:

Всѣдержителю, слово о́чее,
 сáмъ соверше́нъ сынъ, іисе хрѣтѣ,
 многагѡ ради милосердіа тво-
 егѡ, никогдаже ѡдѣчайса мене
 раба твоегѡ, но всегда ко мнѣ
 почивай. Іисе, добрый пастырю
 твоихъ овецъ, не предаждь мене
 крамоуѣ смѣнѣ, и желанію са-
 танинѡ не ѡстави мене, ѡакѡ
 сѣма глаголю ко мнѣ естъ. Ты
 оубо, гди бже покланяемый,
 црю стынъ, іисе хрѣтѣ, спаша ма
 сохрани немерцающимъ скѣтомъ,

ДѢЛОМЪ ТВОИМЪ СЪГЪМЪ, ИМЖЕ
 ШЕГЛАХЪ БЫ ТВОА ОУЧНИКИ.
 ДАЖДЬ, ГДИ, И МНѢ НЕДОСТОИ-
 НОМУ РАБѢ ТВОЕМУ СПАСЕНІЕ ТВОЕ
 НА ЛОЖИ МОЕМЪ: ПРОСВѢТИ ОУМЪ
 МОЙ СВѢТОМЪ РАЗУМА СЪГЪМ
 БУДІА ТВОЕГЪ: ДУШѢ ЛЮБОВІЮ
 КРЪГА ТВОЕГЪ: СЕРДЦЕ ЧИСТОЮ
 СЛОВЕСѢ ТВОЕГЪ: ТѢЛО МОЕ ТКО-
 ЕЮ СТЪТІЮ БЕЗСТЪТНОЮ: МЫСЛЬ
 МОЮ ТВОИМЪ СМІРЕНІЕМЪ СОХРАНИ,
 И ВОЗДВИГНИ МЯ ВО ВРЕМЯ ПО-
 ДОБНО НА ТВОЕ СЛАВОСЛОВІЕ. ИАКЪ
 ПРЕПРОСЛАВЛЕНЪ БЫ СО БЕЗНАЧАЛЬ.

НЫМЪ ТВОИМЪ ОЦЕМЪ, И СЪ ПРЕ-
СВЯТЫМЪ ДХОМЪ, КО КЪККИ, АМИНЬ.

Молитва ꙗко пресвѣтому дху:

ГДН, ЦРЮ НБНЫИ, ОУТѢШИТЕ-
ЛЮ, ДШЕ ИСТИНЫ, ОУМИЛОСЕРДИСА,
И ПОМНДШИ МА ГРѢШНАГО РАБА
ТВОЕГО, И ШПДСТИ МИ НЕДОСТОИ-
НОМЪ, И ПРОСТИ КСА, ЕЛИКА ЧИ
СОГРѢШИХЪ ДНЕСЬ ІАКЪ ЧЕЛОВѢКЪ,
ПАЧЕ ЖЕ И НЕ ІАКЪ ЧЕЛОВѢКЪ,
НО И ГОРѢ СКОТА, КВЛЬНЫА
МОА ГРѢХИ И НЕКВЛЬНЫА, ВѢ-
ДШМА И НЕВѢДШМА: ІАЖЕ
Ш ЮНОСТИ И Ш НАДКИ СЛЫ, И
ІАЖЕ СЪТЬ Ш НАГЛЫСТКА И ОУ-

нынѣ. Аще и́менемъ твоимъ
 клáхса, или поху́дихъ е́ въ
 помышленіи моемъ: или кого́
 оукори́хъ: или ѡклеветáхъ кого́
 гнѣвомъ моимъ, или ѡпеча-
 лихъ, или ѡ чѣмъ прогнѣвахъ:
 или солгáхъ, или безгóднѡ
 спáхъ, или нищъ прійде ко мнѣ,
 и презрѣхъ его́: или брата мо-
 его ѡпечаалихъ, или свáдихъ,
 или кого́ ѡсвди́хъ: или разве-
 личáхса, или разгordѣхса, или
 разгнѣвахса: или стголицѣ ми
 на молитвѣ, оумъ мой ѡ лѣ-
 кавствіи міра легѡ подвижеса:

или развращеніе помыслихъ: или
 ѿбѣдохъ, или ѿпихъ, или безъ
 оума смѣяхъ: или лѣкавое по-
 мыслихъ, или добротѣ чуждѣю
 видѣвъ, и тою оумзвѣнъ быхъ
 сердцемъ: или неподѣбная глаго-
 лахъ, или грѣхѣ краѣта моего по-
 смѣяхъ, моѣ же сѣть безчи-
 сленная согрѣшеніѣ: или ѿ мо-
 литвѣхъ не радихъ, или ино что со-
 дѣлахъ лѣкавое, не помню, тѣ бо
 всѣ и бѣльша сихъ содѣлахъ.
 Помилуй мѣ, творче мой како,
 оубылаго и недостойнаго раба

твоего: и вѣстѣи ми, и ѿпущ-
 сти, и прости ма, ѿкѡ блѣгъ
 и члѣвѣколюбецъ, да съ миромъ
 лѣгъ, оуспѣ, и почи, владный,
 грѣшный, и окаянный азъ, и
 поклонюся, и воспой, и про-
 славаю пречтнѡе имя твоѡ, со
 оцѣмъ, и единокроднымъ сгвѡ
 спомъ, нынѣ и присно, и во
 вѣки, аминь.

Молитва д. сѣргѣя макарія великаго:

Что ти принесѣ; или что
 ти воздамъ, великодаровитый
 безсмертный црю, щедре и члѣвѣ-
 колюбче гди; ѿкѡ лѣбнѣщаяся

менѣ на твое оубожденіе, и ни-
 чтоже благо сотвориша, призвахъ
 еси на конецъ мимошедшаго
 дне сего, обращеніе и спасеніе
 души моеи сего. Милостивъ
 ми буди грѣшномъ и вънажен-
 номъ какъаго дѣла блага, воз-
 стаки падшю мою душу, въ-
 кверникшюся въ безмѣрныхъ
 согрѣшеніихъ, и ѿмни ѿ мене
 кесъ помыслъ лукавый видима-
 го сего житія. Прости моѣ
 согрѣшеніа, едине безгрѣшне,
 яже ти согрѣшихъ въ сій день,

вѣдѣніемъ, и невѣдѣніемъ, слѣ-
 комъ, и дѣломъ, и помыш-
 леніемъ, и всѣми моими чѣв-
 ствы. Ты самъ покрываа, со-
 храни ма ѿ всакаго сопроти-
 наго ѿстоаніа божественноу
 твою властію, и неизреченнымъ
 челоѣколюбіемъ, и сілоу. Счи-
 сти, бже, ѿчисти множест-
 во грѣхѡвъ моихъ. Благоволи,
 гди, избавити ма ѿ сѣти
 лѣкакаго, и спаси страстидю
 мою душѣ, и ѡсѣни ма скѣ-
 томъ лица твоего, егда прѣ-

ꙗ́деши во сла́вѣ: ꙗ́ нево́сѣжденъ.
 на ны́нѣ́ сно́мъ о́уенѣти со-
 твори́, ꙗ́ безъ мечтáнїа, ꙗ́ не-
 смѣщѣнъ по́мыслъ раба́ твоегѡ́
 соблюди́, ꙗ́ всю́ сатанинѣ́ дѣ-
 тель ѿ́женѣ ѿ́ мене́: ꙗ́ просвѣ-
 ти́ ми разѡмныа́ о́чи серде́ч-
 ныа́, да не о́уенѣ́ въ сме́рть. ꙗ́
 послѣ́ ми а́ггѣла́ мїрна́, храни́-
 телѣ́ ꙗ́ наста́вника́ ду́ши ꙗ́
 тѣ́ла моего́, да ꙗ́збáвѣтъ мѧ́
 ѿ́ врагѣ́ мои́хъ: да востáвѣ́ со
 о́дра́ моего́, принесѣ́ ти благо-
 дарѣтвенныа́ мо́льбы. Ѹ́и, гдѣи,

оуслыши ма грѣшнаго и оубо-
 гаго раба твоего, и зволениемъ
 и совѣстїю: дарди ми востак-
 шѣ словесемъ твоимъ подчи-
 тиса, и оубыиіе вѣсѣкое да-
 лече ѿ мене ѿгнано быти со-
 твори твоими агглы: да благо-
 словлю имя твоє стѣе, и про-
 славлю, и слакю пречѣдѣю кцѣ
 мрїю, юже далѣ еси намъ грѣ-
 шнымъ застѣпление, и прїими
 сїю молащѣюса за ны: вѣкмы
 бо іакѣ подражаетъ твоє члѣкѣ.
 колюбіе, и молащиса не пре-

стаѣтъ. Тоѡ застѣплѣнемъ, и
 честнаго крѣа знаменѣемъ, и
 крѣхъ стѣхъ тѣхъ ради, оу-
 богу душѣ мою собауди, иже
 хрѣте кже нашъ, гакъ стѣ еси, и
 препрославленъ ко кѣки, аминь.

Моли́тка ѿ:

Гди кже нашъ, еже согрѣ-
 шихъ ко дни семъ, словомъ,
 дѣломъ и помышленѣемъ, гакъ
 блгъ и члвчѣколюбецъ прости
 ми, миренъ сонъ и безматѣженъ
 дарди ми: аггла твоего храни-
 телѣ послѣ, покрывающа и соблю-
 дающа ма ѿ всякаго зла: гакъ

ты еси хранитель душамъ и
 телесамъ нашимъ, и тебе сла-
 во возсылаемъ, оцъ, и снъ, и
 стомъ дхъ, нынѣ и присно, и
 во вѣки вѣковъ, аминь.

Молитва ѿ:

Гди бже нашъ, въ негоже
 вѣровахомъ, и егже има па-
 че всякаго имени призываемъ,
 даждь намъ ко снъ шход-
 щимъ славу душн и тѣлу, и
 соблюди насъ ѿ всякаго мечт-
 нїа, и темныхъ сласти кромѣ:
 оустави стремленїе страстей,
 оугаси разжженїа востанїа тѣ.

леснаго. Дажь намъ цѣломудреннѣ пожити дѣлы и словеса, да добродѣтельное жителство воспріемающе, ѡбѣтованныхъ не ѡпадемъ благнхъ твоихъ, ѡакъ благословенъ еси во вѣки, аминь.

Молитка 3, свѣтаго іоанна златоустаго. Молитвы молебныя, числомъ двѣдцѣтнимъ четьремъ часомъ, дневнымъ и ношнымъ.

Днѣки:

Гди, не лишь мене небесныхъ твоихъ благъ. Гди, избави ма вѣчныхъ мзкъ. Гди, г оумомъ ли или помышленіемъ, словомъ или дѣломъ согрѣ.

ѿ шихъ, проси ма. Гди, из-
 ваки ма вѣкаго невѣдѣ-
 ніа и заквѣніа, и малодѣшіа
 и ѡкаменѣннаго нечѣсткіа.
 ѿ Гди, изваки ма ѡ вѣкаго
 ѿ искѣшеніа. Гди, просвѣти
 мое сердце, ѿже помрачѣ лѣка-
 зное похотѣніе. Гди, азъ ѡакѡ
 человекъ согрѣшихъ, чы же,
 ѡакѡ вѣтъ щедръ, помилѡви ма,
 видѡ немощь души моеѡ.
 и Гди, послѡ бл҃годѣть твою
 къ помощи мнѣ да прослав-
 лю имя твоѡ сѣое. Гди иже

Хрѣте, напиши мѧ раба твоего
 въ книзѣ животоуѣи, и да-
 руй ми конецъ благій. Гди
 вже мой, аще и ничтоже бла-
 го сотворихъ предъ тобою,
 но даждь ми, по благодати
 твоеи, положити начало бла-
 гое. Гди, ѡкропи въ сердце аи
 моему росѣ благодати твоеѧ.
 Гди все и земли, помани ки
 ма грѣшнаго раба твоего,
 сгданаго и нечистаго, ко
 цркви твоему, аминь.

Нощи:

Гди, въ покаѣни прѣими а

в ма. Гди, не ѡсгави мене.
 г Гди, не введи мене въ па-
 хъ пасть. Гди, даждь ми мысль
 е блгѡ. Гди, даждь ми слезы,
 и памать смертнѡю, и оуми-
 с леніе. Гди, даждь ми помыслъ
 исповѣданіа грѣхѡвѣхъ моихъ.
 з Гди, даждь ми смиреніе, цѣ-
 и ломѡдріе и послѡжаніе. Гди,
 даждь ми терпѣніе, велико-
 дѡшіе и кротость. Гди, всели
 въ ма корень блгнѣхъ, стѣрахъ
 т твои въ сердце мое. Гди,
 сподоби ма любнѣти тѣ ѡ

всѣмъ души моея и помышле-
 нїа, и творити во всемъ ко-
 лю твою. Гди, покрый ма и
 ѿ человекъ некоторыхъ, и
 вѣсѣвъ, и страстей, и ѿ всѣ-
 кѣа иныа неподобныа вещи.
 Гди, вѣси, ѿкѡ твориши, ки
 ѿкоже ты колиши, да бѣ-
 детъ вола твоа и во мнѣ
 грѣшнѣмъ: ѿкѡ благословенъ
 еси во вѣки, аминь.

Молитва н, ко гдѣ нашему иисѣ хрѣту:

Гди иисѣ хрѣте снѣ бжїи, ради
 чтибїиша мѣре твоеа, и без-
 плотныхъ твоихъ аггѣлъ, пророка

же и предтечи и крестителя
 твоего, богомгловых же
 аптвалъ, свѣтлых и добропо-
 бѣдныхъ мученикъ, и препк-
 ныхъ и бгоносныхъ оцъ, и
 всѣхъ стыхъ молитвами, из-
 бави ма настоящаго ѡбесто-
 анна вѣсовскаго. Ѣи, гди мой
 и творче, не хотай смѣрти
 грѣшнаго, но якоже ѡбрати-
 тиса и живѣ быти емѣ, даждь
 и миѣ ѡбращеніе окаянномѣ и
 недостойномѣ: изми ма ѡ
 оутъ пагубнаго зма, зѣлю.

шАГѠ ПОЖРЕ́ТИ МѠ, ꙗ́ СВЕСИ́ ВО
 АДЪ ЖИ́КА. Ёи, ГДИ МО́Й, ОУ́ТѢ-
 ШЕ́НІЕ МОЕ, ꙗ́же мене́ РА́ДИ ОКА́Н-
 НАГѠ КЪ ЧЛѢ́ННЮ ПЛО́ТЬ ѠБОЛ-
 КИ́СА, ИСТО́РГНИ МѠ Ѡ ОКА́Н-
 СТКА, ꙗ́ ОУ́ТѢШЕ́НІЕ ПОДА́ЖДЬ ДУ-
 ШИ́ МОЕЙ ОКА́ННѢИ. Всади́ къ
 СЕРДЦЕ МОЕ́ ТВОРИ́ТИ ТВОѠ ПО-
 КЕЛѢ́НІА, ꙗ́ ѠСТА́ВИТИ АДКА́ВАА
 ДѢ́ЛНІА, ꙗ́ ПОЛУ́ЧИТИ БЛАЖЕ́Н-
 СТВА ТВОѠ: на тѠ БО, ГДИ,
 ОУ́ПОКА́ХЪ, СПАСИ́ МѠ.

Моли́тва д:

БлагѠгѠ ЦРѠ́ БЛАГѠА МТИ,
 ПРЧИ́СТАА ꙗ́ БЛАГОСЛОВЕ́ННАА БЦЕ

мѡре, мѡлостъ еѡа чвоегѡ и
 бѡга нашегѡ и злей на страстнѡю
 мою дѡшѡ, и твоими моли-
 твами настѡаки ма на дѡбѡнѡа
 бѡгѡа: да прочее время живота
 моего безъ порока преидѡ, и
 тобою рай да ѡбратишѡ, бѡже дѡко,
 едина чѡта и благословеннаа.

Молитва ꙗко еѡѡмѡу ѡгѡлау хранителю:

ѡгѡле хрѡтѡвъ, хранителю мой
 еѡѡнѡ, и покровителю дѡши и
 чѡла моего, веѡ ми просѡи,
 еѡлика согрѡшнѡхѡ ко днешней
 дѡнь: и ѡ веѡкагѡ лѡкасткѡа
 прѡчѡикнагѡ ми врага и зѡаки

мѧ, да ни въ коемже грѣсѣ
 прогнѣваю бѣга моего: но моли
 за мѧ грѣшнаго и недостойна
 раба, ѡакъ да достойна
 мѧ покажеша благаости и ми-
 лости всегдыа црцы, и мѣре
 гда моего инса хрѣта, и крѣхъ
 стыхъ, аминь.

Таже, кондакъ еѣтѣ:

Взбранной воеводѣ побѣди-
 тельной, ѡакъ избавльшая ѡ
 слыхъ, благодарственнаа воин-
 ствемъ ти раби твоеи, бже: но
 ѡакъ имѣшала державѣ непобѣ-
 димю, ѡ влажныхъ насъ вѣдѣ

сководи, да зове́мъ ти: ра́дуй-
ся, не́къго не́къгосна.

Т а ж е .

Пресла́вная престо́во, мѣти
хрѣ́та кѣа, прине́си на́ше моли́-
тво́ съ тво́емъ, и кѣ́съ на́ше-
мъ, да спасе́тъ тво́ю ду́шу
на́ша.

Все́ оупока́нїе моё на тебѣ воз-
лагаю, мѣти вѣ́дъ, сохрани́ мѧ
подъ кро́вомъ тво́имъ.

Бже́ дже, не презри́ мене́ грѣ-
шнаго, чре́вдоуща тво́ею по́мо-
щи и тво́ею заступле́нїемъ: на

Г҃а во оупокѣ душа моя, и по-
милуй ма.

Тѣже, молитка, с҃тѣго іоаннікіа:

Оупоканіе мое оцѣ, цркви.
жице мое снѣ, покровѣ мой
дѣхъ с҃тѣн: црце с҃таѣ, слава
чркви.

Тѣже, Достойно рече: Слава,
и нынѣ: Гдѣ, помилуй, трижды.

Благослови. и ѿпсѣтъ.

Гдѣ іисе хр҃те, снѣ бж҃їи, мо-
литкѣ ради пречтыѣ тркоел
м҃ре, преподобныхъ и б҃гонос-
ныхъ оцѣцъ нашихъ, и всѣхъ
свѣтыхъ, спаси ма грѣшнаго.

Молитва свѣтлѣго Іоанна дамакинѣа, юже,
указѣа на одрѣ твоѣ, глагола:

Вѣко члѣвколюбче, нежелн
мнѣ одрѣ сеѣ грѣхѣ бѣдѣчѣ;
или еше окаминѣю мою дѣшѣ
проскѣтѣши днѣмѣ; се ми грѣхѣ
предлежитѣ, се ми смерть пред-
стоитѣ. Свѣдѣ твоѣго, гдѣ, бо-
юса и мѣки безконечныа, злое
же твора не прѣстаю: тебе гдѣ
бга моего всегда прогнѣвляю,
и пречистѣю твою мѣрь, и вѣа
небесныа силы, и свѣтаго аггѣла
хранитѣла моего. Вѣкѣмѣ оубѣ,
гдѣ, іакѣ недостѣоннѣ есмѣ чело-

вѣколюбіа твоего, но досто-
 инъ есмь всякаго ѡсужденія
 и мзки. Но, гди, или хоще,
 или не хоще, спаси ма. Яже
 бо праведника спасеши, ничто-
 же келіе: и яже чистаго помн-
 лдеши, ничтоже дивно: достои-
 ни бо естъ милости твоеа.
 Но на мнѣ грѣшнѣмъ оудивн
 милость твою: ѡ семъ іавн
 члвчколюбіе твое, да не ѡдо-
 лаетъ моа слова твоей неиз-
 глаголаннѣи клягости и мило-
 сердію: и іакоже хощеши, оуст-
 рои ѡ мнѣ кещь.

И́ ТА́КЪ ХОТѢ́И ВОЗЛЕ́ЩИ НА ПОСТѢ́ЛЮ, ГЛАГО́ЛИ СЕ́:

Просвѣ́ти о́чи мои́, хрѣ́
 бже́, да не когдѣ́ оу́снѣ́ къ
 сме́рть, да не когдѣ́ рече́тъ
 врагъ́ мой: оу́крѣ́пихса́ на него́.

ГЛА́ВА:

Застѣ́пникъ́ ду́ши моея́ къ
 ди́, бже́, га́кѡ посредѣ́ хождѣ́
 сѣ́тѣй мно́гихъ: и́збави́ ма́ ѿ
 ни́хъ, и́ спаси́ ма́, бже́, га́кѡ
 ча́вѣ́колюбе́цъ.

И ны́нѣ́, бѣ́городиченъ́:

Пресла́внѣю́ бжѣ́ю ма́терь, и́
 сѣ́тыхъ́ агѓлъ сѣ́кнѣю́, немо́л.

чнѡ воспоймъ, сѣрдцемъ и оубѣты
 вѣснѣ сѣю исповѣдающе, гакѡ во-
 истиннѣ рѡждшѣю намъ бѣга
 воплощенна, и молѣщѣюся непре-
 стѣнно ѡ душѣхъ нашихъ.

Тѣже цѣлѣи крѣтъ твоѣи, и прекрестѣи крестѡмъ
 мѣсто твоѣ ѡ главы и до ногъ, тѣкожде
 и ѡ вѣснѣхъ странѣхъ, глѣгола молѣтѣхъ чѣтно-
 мѣ крѣтѣ:

Да воскреснетъ бѣгъ, и расто-
 чатся вразнѣ сѣгѡ, и да вѣ-
 жатъ ѡ лица сѣгѡ ненавидѣ-
 щѣи сѣгѡ: гакѡ исчезаетъ дымъ,
 да исчезнутъ: гакѡ тлетъ воскъ
 ѡ лица огнѣ, тѣкожде да по-
 гибнутъ вѣснѣ ѡ лица любѣ.

шихъ бѣа, и знаменующихъ
 крестнымъ знаменіемъ, и въ
 веселіи глаголющихъ: радуйся,
 пречестный и животворящій крѣ-
 гденъ, прогнавши въѣси сілоу
 на чевѣ пропагавъ гда наше-
 гъ іиса хрѣта, во адъ шедшаго,
 и поправшаго сіау діаколоу и
 даровавшаго намъ чевѣ крѣ-
 ской честный, на прогнаніе вса-
 каго вѣспоста. Со пречестный
 и животворящій крѣ гденъ,
 помогаи ми со сією гріжею
 дкою вѣю, и со крѣми сѣыми
 во вѣки, аминь.

Тѣже, вѣсего прощеніа:

Ослаби, ѡстѣки, прости,
 бже, прегрѣшеніа наша воль-
 наа и невольнаа, іаже въ слѡкѣ
 и въ дѣлѣ, іаже въ кѣдѣніи и
 не въ кѣдѣніи, іаже во дни
 и въ ноци, іаже ко оумѣ и къ
 помышленіи: всѣмъ намъ прости,
 іакѡ вѣгъ и члвѣколюбецъ.

Молѣтва:

Ненавѣдѣщихъ и ѡбидѣщихъ
 насъ прости, гди челоѣколюбе.
 Благотворѣющимъ благосотвори.
 Братѣамъ и родникамъ на-
 шимъ даруй іаже ко спасенію

прошеніа и жизнь кѣчнѣю: въ
 нѣмощехъ свѣщамъ посѣти, и
 исцѣленіе даруй. Иже на моріи
 оупраки. Пѣтешествующимъ спѣ-
 четешествуй. Служащимъ и милѣ-
 ющимъ насъ грѣхѣмъ ѡстѣ-
 леніе даруй. Заповѣдавшихъ
 намъ недостѣпнымъ молитисѣ
 ѡ нихъ помилуй по величїи
 твоей милости. Помни, гди,
 прежде оубошихъ отцевъ и бра-
 тїи нашихъ, и оупокѡи ихъ
 и дѣже присѣщаетъ свѣтъ лица

твоегѡ. Помани, гди, братїи
 нашихъ плѣненныхъ, и избави
 ѿ ѿ всякагѡ вѣстоанїа. По-
 мани, гди, плодоносѣщихъ и
 добродѣлающихъ ко стѣхъ тво-
 ихъ церквахъ, и даждь имъ ѡже
 ко спасенїю прошенїа и жизнь
 вѣчную. Помани, гди, и насъ
 смиренныхъ, и грѣшныхъ, и не-
 достѡйныхъ ракъ твоихъ, и про-
 свѣти нашъ оумъ свѣтомъ ра-
 зума твоегѡ, и настаки насъ
 на стезю заповѣдей твоихъ:
 мѣтвѣми прѣчѣна вѣщцы нашеа

БЦЫ и ПРисноДѢВЫ МРІИ, и ВСѢХЪ
ТВОИХЪ СТЫХЪ, ІАКЪ БЛГОСЛОВЕНЪ
Еси во ВСѢКИ ВѢКѠВЪ, АМИНЬ.

Исповѣданіе грѣхѠвъ повседневное:

Исповѣдаю тебѣ ГДѢ БГѢ
МОЕМѢ и ТВОРЦѢ, ко стѣи
трѣѣ единомѢ, славному и
покланяемомѢ, оцѢ, и снѢ, и
стѠмѢ дхѢ, всѧ моѧ грѣхи,
іаже содѣлахъ во всѧ дни живо-
та моего, и на всѧкїи часѢ, и
въ настоѧщее время, и въ пре-
шедшыѧ дни и нѠщи, дѣломъ,
словомъ, помышленіемъ, ѡка-
деніемъ, пѧнствомъ, тайно-

ДЕНІЕМЪ, ПРАЗДНОСЛОВІЕМЪ, ОУНЫ-
 НІЕМЪ, ЛѢНОСТІЮ, ПРЕКОСЛОВІЕМЪ,
 НЕПОСЛАДШАНІЕМЪ, ШКЛЕКЕТАНІЕМЪ,
 ШЕДЖЕНІЕМЪ, НЕБРЕЖЕНІЕМЪ, СА-
 МОЛЮБІЕМЪ, МНОГОСТАЖАНІЕМЪ,
 ХИЩЕНІЕМЪ, НЕПРАВДОГЛАГОЛАНІ-
 ЕМЪ, СКЕРНОПРИБЫТЧЕСТВОМЪ,
 МШЕЛОМСТВОМЪ, РЕВНОВАНІЕМЪ,
 ЗАВИСТІЮ, ГНѢВОМЪ, ПАМЯТО-
 СЛОВІЕМЪ, НЕНАВИСТІЮ, ЛИХОИМ-
 СТВОМЪ И КСѢМИ МОИМИ ЧУВСТ-
 ВЪ: ЗРѢНІЕМЪ, СЛѢХОМЪ, ШКОПА-
 НІЕМЪ, ВКЪСОМЪ, ШЕЛЗАНІЕМЪ И
 ПРОЧИМИ МОИМИ ГРѢХИ, ДУШЕВ-

ными вѣдѣнъ и тѣлесными, и ми-
 же тебе бѣга моего и творца про-
 грѣвахъ, и ближнаго моего
 ѿнеправдовахъ: ѿ сихъ жалѣа,
 вина себе тебе бѣгъ моему пред-
 ставляю, и имѣю колю каѣти-
 са: точію, гдѣ бже мой, помо-
 зи ми, со слезами смиреннѣ
 молю тѣ: прешѣдша же согрѣ-
 шеніа моя милосердіемъ твоимъ
 прости ми, и разрѣши ѿ всѣхъ
 сихъ, іаже изглаголахъ предъ
 тобою, іакѣ блѣгъ и члѣвко-
 любецъ.

Сей тропарь читается послѣ молитвъ оутрен-
нихъ и вечернихъ.

Подъ твою мѣть прибѣга-
емъ, бѣгороднице дѣво, молитвъ
нашихъ не презри въ скорбехъ:
но ѿбѣди и збави насъ, едина
чтаема и благословенна.



ДОДАТОК 4. Тексти молитов та паремій церковнослов'янською мовою для заучування напам'ять

Молитва до Святого Духа „Царю небесний...”

Црю нѣный, оутѣшителю, дше истинны, ѿже вездѣ съи
и вездѣ исполнаѣи, сокровнице благоухъ и жнзни подателю,
принди и вселна въ ны, и очисти ны ѿ всакоа скверны, и
спаси, блже, души наша.

Молитва до Пресвятої Трійці

Престла трце, помилуй насъ: гди, очисти грехи наша;
бже, прости беззаконна наша; стый, посвети и исцели
немоци наша, имене твоего ради.

Господня молитва „Отче наш...”

Отче нашъ, ѿже съи на небсхъ! да святи твѣ
твоє: да придетъ црствѣе твоє: да вдетъ вола твоѣ, ѿко на
небсѣ, и на землѣ. Хлебъ нашъ насущный дждь намъ днсь:
и остави намъ долги наша, ѿкоже и мы оставимъ
должникомъ нашимъ. И не введи насъ во искушеніе, но
избави насъ ѿ лукаваго. Гакъ твоє сътъ царство, и сила, и
слава во вѣки, аминь.

Символ віри („Вірую...”)

Вѣрю во єдинаго бга оца, вседержителя, творца небъ
и землѣ, видимыхъ же вѣмъ и невидимыхъ. И во єдинаго

„Під Твою милість...”

Подз твою мѣть прѣбѣгаемз, еѣе дѣо, молѣтвз
нашнхз не прѣзри вз скорбехз: но ѿ бѣдз ѡзбави насз, єдина
ѡтца ѡ бѣголюбѣннаа.

Кондак Благовѣщення „Взбранной воеводи...”

Взбранной воеводѣ побѣдительнаа, ѡко ѡзбавльшела
ѿ злыхз, бѣгодѣрствѣннаа воспнѣемз ти рабн твоѡ, еѣе: но
ѡко ѡмѣцла державѣ непобѣдимѣю, ѿ всѣкнхз насз бѣдз
свободн, да зовѣмз ти: радѣиса, невѣсто ненеѣстнаа!

Молитва до Чесного Хреста („Да воскресне Бог...”)

Да воскреснетз бѣз, ѡ расточѣтел вразнѣ єгѡ, ѡ да
бѣжатз ѿ лица єгѡ ненавѣдѣщн єгѡ: ѡко ѡчезѣетз
дымз, да ѡчезнѣтз: ѡко тѣетз вѡскз ѿ лица ѡгна, тѡкѡ
да погнѣнѣтз бѣси ѿ лица любѣщнхз бѣа, ѡ знаменѣющнхел
крѣстнымз знаменѣемз, ѡ вз весѣлн глаголющнхз: радѣиса,
пречестный ѡ животворѣщнй крѣте гѣдень, прогонѣй бѣсы
снлою на тебе пропѣтаго гѣа нашего ѡна хрѣта, во ѡдз
сшѣдшагѡ, ѡ поправшагѡ снлѣ дѣволю ѡ дарѡвшагѡ намз
тебе крѣтз своѡ честный, на прогнѣнѣе всѣкагѡ сѡпѡстѣта. Ѡ
пречестный ѡ животворѣщнй крѣте гѣдень, помагѣй мнѣ со сѣѡю
гѣжею дѣою еѣею, ѡ со всѣмн сѣтымн во вѣкн. Амѣнь.

1-ий псалом

Бл҃женъ мѡжъ, ѣже не ѣде на совѣтъ нечестнѣвыхъ, и на пѣтїи грѣшныхъ не стѣ, и на сѣдѣлции гдѣшителей не сѣде: Но въ законѣ гдѣни вола ѣгѡ и въ законѣ ѣгѡ поучителѣ дѣнь и ноцѣ. И бѣдетъ ѣакѡ древо насажденное при истѡднцнхъ вода, ѣже плодъ своѣ дѣетъ во время своѣ: и листъ ѣгѡ не ѡпадетъ: и вѣа, ѣлика ѣще творитъ, оупѣетъ. Не тѣакѡ нечестнѣи, не тѣакѡ: но ѣакѡ прѣхъ, ѣгоже возметѣетъ вѣтръ ѡ лица земли. Сегѡ ради не возкрѣснѣтъ нечестнѣи на вода, ниже грѣшницы въ совѣтъ прѣныхъ. Иѣко вѣетъ гдѣ пѣтъ прѣныхъ и пѣтъ нечестнѣвыхъ погнѣнетъ.

50-ий псалом

Помнѣи мѡ, бже, по велицѣи мѣти твоѣи, и по множестѣ шедрѡтъ твоѣхъ ѡчнсти беззаконїе моѣ. Нанпѣче ѡмыи мѡ ѡ беззаконїа моегѡ, и ѡ грѣха моегѡ ѡчнсти мѡ: Иѣко беззаконїе моѣ ѣзъ знаю, и грѣхъ моѣ предо мною ѣсть вѣи. Тебѣ ѣдиномѣ согрѣшнѣхъ, и лѣкавое предѣ тобою сотворнѣхъ: ѣакѡ да ѡправдншнѣа во словѣхъ твоѣхъ, и побѣднши внигда ѣднсти тн. Сѣ бо въ беззаконїихъ зачатъ ѣемь, и во грѣсѣхъ роди мѡ мѣти моѡ. Сѣ бо истннѣ возлюбнѣа ѣи: безвѣстнѣа и тѣннѣа премѣдрости твоѣѡ ѣвнѣа мнѣ ѣи. ѡкропнши мѡ ѡсѡпомъ, и ѡчнщѣа: ѡмыеши мѡ, и пѣче снѣга оубѣлюѣа. Слѣхѣ моемѣ дѣи радостъ и вѣелїе: возрадѣютѣа къотн смнрѣннѣа. ѡбрати лице твоѣ ѡ грѣхъ моѣхъ, и вѣа

БЕЗЗАКОНІА МОА ѡЧИСТИ. СЕРДЦЕ ЧИСТО СОЗНІЖИ ВО МНѢ,
 БЖЕ, И ДЪХЪ ПРАВДЪ ѡНОВИ ВО ѲТРОБѢ МОЕЙ. НЕ ѡВѢРЖИ МЕНЕ
 ѡ ЛИЦА ТВОЕГѸ, И ДЪХА ТВОЕГѸ СТЪГѸ НЕ ѡИМИ ѡ МЕНЕ.
 ВОЗДАЖДЬ МИ РАДОСТЬ СПАСЕНІА ТВОЕГѸ, И ДЪХОМЪ БЛЧНИМЪ
 ѲТВЕРДИ МА. НАЧУ БЕЗЗАКОННЫА ПДЧМЪ ТВОИМЪ, И
 НЕЧЕСТИВІИ КЪ ТЕБѢ ѡВРАТАТСА. ИЗБВИ МА ѡ КРОВЕЙ, БЖЕ,
 БЖЕ СПАСЕНІА МОЕГѸ, ВОЗРАДДЕТСА АЗЫКЪ МОИ ПРАВДѢ ТВОЕЙ.
 ГДН, ѲСТИГНИ МОИ ѡВѢРЗЕШИ, И ѲСТА МОА ВОЗВѢСТАТСА ХВАДЪ
 ТВОЮ. ІАКѸ АЩЕ БЫ ВОХОТѢЛЪ СІИ ЖЕРТВЫ, ДАДЪ БЫХЪ ѲБО:
 ВСЕОЖЖЕНІА НЕ БЛАГОВОЛИШИ. ЖЕРТВА БГЪ ДЪХЪ СОКРДШЕНЪ,
 СЕРДЦЕ СОКРДШЕННО И СМЕРЕННО БГЪ НЕ ѲНИЧНИЖИТСА. ѲБЛАЖИ,
 ГДН, БЛАГОВОЛЕНІЕМЪ ТВОИМЪ СІѸНА, И ДА СОЗНІЖДЕТСА СЧѢНЫ
 ІЕРУСАЛИМСКА. ТОГДА БЛАГОВОЛИШИ ЖЕРТВЪ ПРАВДЫ, ВОЗНОШЕНІЕ И
 ВСЕОЖЕГАСМА. ТОГДА ВОЗЛОЖАТСА НА ѲЛТАРЬ ТВОИ ТЕЛЦЫ.

90-ий псалом

ЖИВЫИ КЪ ПОМОЦИ ВЫШНАГѸ, ВЪ КРОВѢ БГА НѢНАГѸ
 ВОДВОРИТСА. РЕЧЕТЪ ГДВН: ЗАСТУПНИКЪ МОИ СІИ И ПРИБѢЖИЦЕ
 МОЕ, БГЪ МОИ, И ѲПОВАЮ НА НЕГО. ІАКѸ ТОИ ИЗБАВИТСА ТА ѡ
 СЧТИ ЛѸБИ, И ѡ СЛОВЕСЕ МАЧѢЖНА. ПЛЕЦМА СВОИМА ѡСѢНИТСА
 ТА, И ПОДЪ КРИЛѢ СГѸ НАДѢЕШИСА: ѲРДЖІЕМЪ ѡБЫДЕТСА ТА
 ИСТИНА СГѸ. НЕ ѲВѸИШИСА ѡ СТРАХА НОЩНАГѸ, ѡ СТРЕЛЫ
 ЛЕТАЮЩІА ВО ДНИ, ѡ ВѢЦИ ВО ТМѢ ПРЕХОДЮЩІА, ѡ ОРАЦА И
 БѢСА ПОЛДЕННАГѸ. ПАДЕТСА ѡ СТРАНЫ ТВОЕА ТЫСАЦА, И ТМА
 ѸДЕИДЮ ТЕБЕ, КЪ ТЕБѢ ЖЕ НЕ ПРИБЛИЖИТСА. ѲБАЧЕ ѲЧИМА
 ТВОИМА СМОТРИШИ, И ВОЗДАДНЕ ГРЕШНИКѸВЪ ѲЗРИШИ: ІАКѸ

ты, гдн, оупованіе мое: вышнагѡ положилъ єси пренебѣжце
твоє. Не прїидетъ къ тебѣ зло, и рана не пренебѣжитъ
тѣлесн твоємъ: ꙗко аггеломъ своимъ заповѣсть ѡ тебѣ
сохранити тѣ во вѣхъ пѣтѣхъ твоихъ. На рѣкахъ възмѣтъ
тѣ, да не когда преткнешь ѡ камень ногѣ твоѣ: На ѡспїда и
васїліска нартѣпнши, и попереши льва и смїа. ꙗкѡ на ма
оупова, и ижебавлю ѣ: покрью ѣ, ꙗкѡ познѣ ѣма мое.
Воззовѣтъ ко мнѣ, и оубышѣ єго; єз нимъ єсмь въ
скорби, иже єго и прослаблю єго: Долготѣю днѣи исполню
єго, и явлю ємъ спсєніе мое.

Тропар Воскрєсіння Христоваго

Хрѣтосъ воскресє иже мѣртвыхъ, смѣртїю смѣрть
поправъ, и ѡцнмъ во гробѣхъ живѣтъ даровѣвъ.

Тропар Рїдва Христоваго

Рѣтѣво твоє, хрѣтє бже нашъ, возгїа мїровн свѣтъ
рїзѣма: въ немъ бо звѣздамъ сдѣжѣнн звѣздой оубышѣ
тебѣ клїнатнса, єлнцѣ правды, и тебѣ вѣдѣти съ высоты
востѣка: гдн, слава тебѣ.

Тропар Хрещення Господняго

Во іорданѣ крещѣющѣса тебѣ, гдн, трѣсєкое явїса
поклонєніе: родителевъ бо глаєз свндѣтельствоваше тебѣ,
возлюбленнаго тѣ єна именѣма, и дхъ въ вндѣ голубїнѣ
иже вѣстѣоваше словєє оубтѣрженїе: явлєнса, хрѣтє бже, и
мїръ просвѣщєн, слава тебѣ.

Тропар Преображенія Господнього

Преобрази́лся ѿна горѣ, хрѣте вѣже, показавый
оученикомъ твоимъ славу твою, ꙗкоже можашъ: да
возсияетъ и намъ грѣшнымъ свѣтъ твой прносущій,
мѣтлами вѣы, свѣтодѣче, слава тебе.

Тропар „Благообразный Іосифе...”

Благообразный іосифъ из древа снѣмъ пречистое тѣло
твоѡ, плащаницею чистою ѡбвѣвъ, и коньми во гробѣ ноуѣ
покрывъ положъ.

Ірмос „Світися, світися, новий Єрусалиме...”

Свѣтнѣа, свѣтнѣа, новый іерліме: слава бо гдѣна на
тебѣ возсія: ликъи нынѣ и веселиа, іѡне: ты же, чѣла,
краснѣа, вѣе, ѡ востаніи ржѣтвѣ твоегѡ.

„Іже херувими...”

Іже херувимы тайно ѡбразующе, и животворящей
тѣтѣ тристѣю пѣснь припѣвающе, великое нынѣ житейское
ѡложимъ попеченіе. ꙗкѡ да царѣ всѣхъ поднимемъ
ѡгльскимъ невѣднимъ дорѣносіма чинми: аллѣѡіа, аллѣѡіа,
аллѣѡіа.

Тропар Хресту „Спаси, Господи, люди Твоя...”

Сп̑си, гд̑и, людѣ твоѣ, и бѣголюкѣ достоѣніе твоѣ,
побѣды правосла́внымъ хр̑сті́аномъ на сопроти́вныѣ дѣла, и
твоѣ сохрани́ѣ кр̑сто́мъ твои́мъ жи́тельство.

Приповістки Соломонові

Начало премудрости страхъ гд̑ень.

Божьса гд̑а ничегѡ оубоитса и не оустрашитса, той
бо надежда ѣмѡ.

Бди оуповаѣ всемъ сердцемъ на бга.

Милостыни и вѣра да не ѡскдѣвѣютъ тебеѣ.

Гд̑ь гврднымъ противитса, смиреннымъ же дѣтъ
благодѣть.

Милѡѣи ница, взанмъ дѣтъ бговн.

Иже дѣтъ оубогимъ, не ѡскдѣветъ.

Сынъ благоразумный послѡшилвз оцѡѡ, сынъ же
непокорливый вз погібель.

Ѥ гд̑а сочетабѣетса женѡ мѡжеви.

Жены добрыѣ блаженъ ѣтъ мѡжъ, и число дней ѣгѡ
ѡгдѡбо.

Женѡ благодѣтна возноситъ мѡжѡ слаѡѡ.

Не ѡвѣщай беззѣмноу по беззѣмію сѣгѡ, да не
подобенъ сѣмѡ вѣдешн.

Не нмнѣ вѣры врагѡ твоемѡ во вѣки.

Не безчестн челоуѣка въ стѣростн сѣгѡ.

Прѣведникъ мнѡлетъ дѡшн екоуѡвъ своуѡхъ.

Иже разжнзѡлетъ слѡбѡ, погнѣнетъ ѡ немѡ.

Иже храннѣтъ своѡ оуѣта н гѡзыкъ, соблюдетъ ѡ
печѡлн дѡшѡ своѡ.

Сѣбѡвнѣ слѡвѡ, пожнетъ слѡвѡ.

Иакоже мѡліе въ рнзѣ, н червѣе въ дрѣвѣ, тѡкѡ
печѡль мѡжѡ вреднѣтъ сѣрдце.

Изрнвѡлн гѡмѡ нскреннемѡ, впадѣтѡ въ ню.

Ѡ мѡлѣ н ѡ велнцѣ доуѡленъ вѣдн.

Мѡдѡ ѡвратъ гѡждѡ оумѣренно.

Любѡнѣ вѣнѡ н сѣлѣн не ѡбогатнѣтѡ.

Полѣзно вѣнѡ жнвѡтѡ челоуѣчѡ, ѡце пѣешн сѣ въ
мѣрѣ сѣгѡ.

Сѡнъ здѡбѡвнѣ ѡ чрѣвѡ оумѣреннѡ.

ЗМІСТ

Загальна характеристика курсу.....	3
Структура навчальної дисципліни.....	7
Форми контролю та оцінювання результатів навчання...19	19
Самостійна робота студентів.....	23
Рекомендована література до курсу.....	25
Контрольні питання до дисципліни.....	30
Додатки.....	34
Додаток 1. Таблиця «Церковнослов'янська азбука».....	34
Додаток 2. Таблиця «Числове значення букв кирилиці».....	34
Додаток 3. Репринтне відтворення молитовника 1910 року видання.....	35
Додаток 4. Тексти молитов церковнослов'янською мовою для заучування апам'ять.....	110

Навчальне видання
Скаб Марія Василівна
Артеменко Галина Степанівна

Церковнослов'янська мова

Навчально-методичний посібник
для студентів-теологів

Відповідальний за випуск ***Колесник Н.С.***

Умов.-друк. арк. 6,3. Обл.-вид. арк. 7,3.
Видавництво Чернівецького національного університету 58012,
Чернівці, вул. Коцюбинського,
2 e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002